

PROGRAMIRODA

H-1112 BUDAPEST, Budaörsi út 45.
Telefon: (36 1) 309-2627
www.gyerekesely.hu

TÁMOP-5.2.1/07/1-2008-0001

KISTÉRSÉGI TÜKÖR

KISTELEKI KISTÉRSÉG

2009. november

Bevezetés.....	3
1. A kistérség általános jellemzése.....	5
1.1. Földrajzi elhelyezkedés, településszerkezet és közlekedés.....	5
1.2. Gazdasági helyzet, adottságok és lehetőségek.....	6
1.3. Szegénységi kockázat a kistérség településein.....	14
2. Háttér információk a népességről.....	15
2.1. A népesség általános jellemzése, főbb demográfiai jellemzői.....	15
2.2. Cigány népesség.....	19
3. Gyerekes családok.....	20
3.1. A gyerekes családok anyagi helyzete, gyerekszegénység.....	21
3.2. A gyerekes családok alapvető szükségleteinek kielégítése, a családok depriváltsága..	21
4. Foglalkoztatottság és munkanélküliség.....	22
4.1 Munkaadók megoszlása, a foglalkoztatás szerkezete.....	23
4.2 A munkanélküliség alakulása, szerkezeti összetevői.....	24
4.3 A problématerületek, szükségletek áttekintése:.....	28
5. Lakáskörülmények.....	29
6. Képességek fejlesztése – gyerekek napközbeni ellátása és közoktatás.....	30
6.1. Gyereklétszám és korai képességfejlesztés.....	30
6.2. Az intézmények elérhetősége és általános adatai a kistérségben és a településeken.....	32
6.3. Iskolai teljesítmény.....	38
6.4. Továbbtanulás, lemorzsolódás.....	39
6.5. Pedagógiai szakszolgálat.....	40
7. Gyerekes családokat célzó személyes szolgáltatások, szakellátások és támogatások.....	40
7.1. Személyes szolgáltatások, szakellátások, intézmények.....	40
7.2. A szociális támogatások, segélyezés a kistérségben és a településeken.....	44
8. Egészségesebb gyerekkor.....	46
8.1. Intézmények és szolgáltatások.....	46
9. Egyéb intézmények, szolgáltatások, stratégiák, pályázatok.....	47

Bevezetés

A „Legyen jobb a gyermekeknek” Nemzeti Stratégiáról szóló országgyűlési határozat szerint „bár a legszegényebbeknek és a legkiszolgáltatottabbaknak van szüksége a legmagasabb szakértelemre, a legjobb minőségű szolgáltatásokra, ehelyett sokszor a minimumforrásokból létező, félmegoldást jelentő szolgáltatási lehetőségek, kvázi-szakmai segítségek jutnak nekik.”²

„Az ellátatlanság hátterében számos tényező áll. A gyerekeknek, illetve a gyerekes családoknak nyújtott közszolgáltatások szabályozási és finanszírozási rendszere nem veszi figyelembe az országban tapasztalható jelentős területi egyenlőtlenségeket³. A szabályozás nem a valós szükségletekhez, hanem többnyire csak a létszámokhoz igazodik. A „valós szükségletekről” keveset tudunk, ám az közismert, hogy a hátrányos helyzetű településeken az átlagnál sokkal nagyobb arányban élnek rossz helyzetű gyerekek, akiknek szükségletei az átlagosnál jóval nagyobbak. Ugyanakkor még a szabályozás szerint szükséges létszámokat sem tudják az illetékes felelősök biztosítani: egyes területeken (pl. gyerekorvos, gyógypedagógus) kiáltó a szakember-hiány.

A hiányok, ellátatlanságok az egészségügyi, gyerekjóléti, szociális alapellátásoknál, valamint a pedagógiai szakszolgálatok szolgáltatásainál egyaránt megfigyelhetők. A finanszírozás jelenleg csaknem egységes normái nem teszik lehetővé a szükségletekhez igazodó számú szakember foglalkoztatását. Emellett számos szolgáltatás azért hiányzik, mert azok működtetése csak nagyobb lélekszámú (10-20-40 ezer fő feletti város) településeken kötelező.

¹ A kistérségi helyzetelemzéshez több adatforrást használtunk fel annak megfelelően, hogy mely területeken honnan voltak elérhetőek a legaktuálisabb és legpontosabbnak tűnő adatok és statisztikák. Ennek alapján a helyzetelemzés különböző fejezeteinél különböző adatbázisokat használtunk, ezeket a megfelelő helyeken jelöltük. Alapvetően a TEIR elektronikusan hozzáférhető adatbázisait használtuk, elsősorban a KSH Területi statisztikai adatait (2007, 2008), a KSH Népszámlálási adatait (2001), a Szociális Ágazati Információs Rendszer adatait (2007). Ezek mellett szerepelnek adatok az OKM 2008-as közoktatási statisztikájából, a Mikrocenzusból (2005), és az ÁFSZ statisztikáiból.

² 47/2007. (V. 31.) OGY határozat a "Legyen Jobb a Gyermekeknek!" Nemzeti Stratégiáról, 2007-2032)

³ Ugyanerre a problémára hívta fel a figyelmet két szervezet is a 33 leghátrányosabb helyzetű kistérség felzárkóztatását célzó program értékelésekor: Javaslat a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat munkatervéhez, MAGOSZ, 2009. január 21.,

http://www.nfu.hu/az_lhh_program_a_magyar_nemzeti_videki_halozat_elnoksegi_ulesen), illetve Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat elnöksége a 33 leghátrányosabb helyzetű kistérség felzárkóztatására indított programról, 2009. április, http://www.nfu.hu/az_lhh_program_a_magyar_nemzeti_videki_halozat_elnoksegi_ulesen

Márpedig a hátrányos helyzetű kistérségekben sok a kistelepülés és alkalmasint nincs is nagyobb város. Ezeket a legegyszerűbb mennyiségi összefüggéseket foglalja össze az 1. tábla. A gyerekek, és különösen a többségében nem csak anyagi segítségre szoruló rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyerekek sokkal nagyobb arányban élnek a hátrányos, illetve leghátrányosabb helyzetű kistérségekben, mint amilyen arányban oda jutnak a szolgáltatások.

1. sz. tábla: Az össznépesség, a szegények és a szolgáltatások területi megoszlása

	Összes LHH(47)	Ebből: LHH 33	Nem LHH	Összesen	n, ezer
	1	2	3	1+3	
ORSZÁG LAKOSSÁGÁNAK MEGOSZLÁSA					
Össznépesség, 2007	15	10	85	100	10 045
0-19 évesek, 2005 (Mikrocenzus)	17	11	83	100	2 209
SZEGÉNYEK - feltételezett szükségletek megoszlása *					
Roma népesség, 2001(Népszámlálás)	34	34	66	100	190
Rendszeres szociális segélyezettek, 2007	45	32	55	100	195
Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülők, 2007	36	25	64	100	490
SZÜKSÉGLETEK KIELÉGÍTÉTSÉGÉNEK MUTATÓI, példák					N
Betöltött védőnői helyek (2007)	16	11	84	100	4 900
Házi gyermekorvosi szolgálatok száma (2007)	11	6	89	100	1 581
Bölcsődei férőhelyek megoszlása (2007)	6	3	94	100	25 000
Családi napközivel rendelkező települések megoszlása (2007)	4	0	96	100	71
Óvodai férőhelyek megoszlása (2008)	16	10	84	100	354 000
Gyermekjóléti szolgáltatásba bevont gyerekek (2007)	23	15	77	100	121 000
Adósságkezelő szolgálatok száma kistérségenként (2007)	15	12	85	100	75
(Településszám)	28	23	72	100	3 152

Forrás: TEIR, szociális AIR, (2007) alapján összeállított adatbázisa

* A szegények kistérségek szerinti megoszlására közvetlen adat nincs. A segélyben részesülők száma közelítő információ.

Feltűnő a védőnői és gyermekorvosi ellátottság kistérségi lejtőhöz és az annak alapján feltételezhető szükségletekhez képest fordított alakulása. Régóta ismert és évek óta nem változó tény a 0-3 évesek napközbeni ellátásának (bölcsőde, családi napközi) fejlettebb régiókban történő koncentrálódása. Az óvodai ellátás adatai kedvezőbben alakulnak, pontosabban az ellátatlanságok egyformán érintik a különböző helyzetű kistérségek településeit.

A problémák nagyságrendjéhez (segélyezettek megoszlása) képest már a szociális szolgáltatások (gyermekjóléti szolgálat és családsegítő szolgálat) száma is kevésnek tűnik. A gyermekjóléti szolgáltatásokban ellátott gyerekek száma pedig messze elmarad az ezekre a

térségekre jellemző veszélyeztetettségi vagy védelemben vételi gyakoriságokhoz képest. A leghátrányosabb helyzetű kistérségekben a veszélyeztetettségi arány a 0-17 évesek körében csaknem kétszerese a többi kistérségre jellemző szintnek (15,5, illetve 8,6%⁴), a védelemben vett gyerekek átlagos száma is másfélszerese a jobb helyzetű kistérségekre jellemző adatoknak (átlagosan 100 0-17 éves közül 3, illetve 2 gyerek⁵).

Égető kérdés az adósságkezeléshez való hozzáférés hiánya. A szabályozás– a szociális törvény szerint csak a 40 ezer lakos feletti településeken kötelező az ellátást – eleve sújtja a nagyváros-hiányos és természetesen az aprófalvas, hátrányos helyzetű régiókat.”⁶

1. A kistérség általános jellemzése

1.1. Földrajzi elhelyezkedés, településszerkezet és közlekedés

A Kisteleki kistérség, a Dél-alföldi régióban, Csongrád-megye észak-nyugati részén, Budapesttől 136km, Szegedtől és a déli határtól 20km távolságra fekszik. A kistérség közlekedés-földrajzi adottságai igen kedvezőek: itt fut a Budapest-Szeged vasútvonal, az M5 autópálya, de a kistérség határában hömpölyög méltóságteljesen az olykor medréből kilépő Tisza is, melyen rendszeres közlekedik a komp.

A kistérség területe 410,2 km², és a kiterjedt tanyavilágnak köszönhetően a terület 86%-a külterület. A kistérség hat településből áll (Baks, Balástya, Csengele, Kistelek, Ópusztaszer, Pusztaszer), egyetlen városi ranggal rendelkező települése a központ, Kistelek.

⁴ Forrás: a TEIR 2007-es adatai

⁵ Forrás:, mint előbb.

⁶ A Bevezetés idézet, forrása:

Ferge és mtsai: A gyermekszegénység elleni nemzeti stratégia sorsa költségvetési megszorítások és válság idején. In: Stratégiai kutatások 2008-2009. Kutatási jelentések. MEH-MTA, Budapest 2009., 22-24. oldal

1.2. Gazdasági helyzet, adottságok és lehetőségek

A Kisteleki kistérség az ország harminckettedik legelmaradottabb térsége.

A térség első megélhetési forrása mindmáig a gazdaság: a Kisteleki kistérség esetében döntő jelentőséggel bír a gazdasági ágazatok közül a mezőgazdaság. A gazdasággal szemben elvárás a hatékonysági-, biztonságossági-, megélhetési-, életminőségi- és környezetvédelmi szempontok érvényesülése, amelyek érvényre juttatásához – *mind térségi, mind települési szinten* – nagyfokú együttműködésre van szükség.

Gazdasági ágak, gazdálkodás

Agrárstruktúra, mezőgazdaság

A kistérség adottságai – a természeti és társadalmi, gazdasági erőforrások szerint is – elsősorban a mezőgazdaságnak kedveznek. Ezen belül hagyományosan a szántóföldi művelés és a zöldség- és gyümölcsstermelés dominál.

Agráradottságok

A Kisteleki kistérség területe összesen 41.020 ha. A *kiterjedt tanyavilág* következtében a 41.020 ha-ból csak 1.598 ha a belterület, és 36.411 ha a külterület. Ez kistérségi átlagban 4%(!) belterületet és 96% külterületet jelent. A nagyrészt homogén, összetartozó táj, *jellegzetes síkság, száraz, vízhiányos terület. A talajok termőképessége összességében nagyon gyenge.* A kistérség nagy részét lefedő Dorozsma- Majsai-homokhát uralkodó talajtípusa a *rossz tápanyagtartalmú és vízgazdálkodású, laza, szerkezet nélküli homoktalaj*, amely a szél pusztító munkája miatt defláció által veszélyeztetett.

Földhasznosítás – termelési szerkezet

Az agrárstruktúra tulajdoni viszonylatában az elmúlt 10 év folyamán nagy átrendeződés zajlott le. A termőföldek döntő hányada magángazdálkodók tulajdonába került. Megszűntek a korábbi típusú termelőszövetkezetek és szakszövetkezetek, átalakulásukkal új rendszerű gazdasági társaságok és szövetkezetek jöttek létre. *Kistérségi összesítésben a földterület 75%-át hasznosítja a mezőgazdaság. A mezőgazdasági területek döntő része szántó (70%).*

A településeken a különböző minőségű és kötöttségű talajokon más-más a jellemző. **Balástya, Kistelek, Ópusztaszer** homokos és félig kötött talaja kiválóan alkalmas a fóliás zöldség- és virágtermesztésre, ezeken a területeken az öntözés lehetősége is jól megoldott. **Csengelén** a homokos talaj kedvezőtlen viszonyai miatt az aránylag kevés tápanyagot igénylő, de ugyanakkor Nyugat-Európában jól eladható spárga termelési feltételeinek kedvez. A Dél-Tisza-völgyhöz tartozó **Bakson** réti talajtípusok alakultak ki, *a kötött talaj elsősorban szántóföldi művelést tesz lehetővé. A térségben szórtan szolonyeces szikesek találhatóak.* E talajok szántóföldi és erdőgazdálkodásra nem alkalmasak, *általában sziki legelők, rétek találhatóak rajtuk,* amelyeken nyáron gyakori a sókiválás. E területek sok esetben természetvédelmi oltalom alatt állnak. *A gyepek részesedési aránya Pusztaszeren a legmagasabb (az összterület 27%-a – Pusztaszeri Tájvédelmi Körzet).* A térség települései között az erdőszültség vonatkozásában jelentős eltérések mutatkoznak. A térségben az erdők jelentős részének elsődleges rendeltetése védelmi jellegű. Az élőhelyvédelmi funkció azokon a területeken elsődleges, amelyek a Pusztaszeri Tájvédelmi Körzet területén helyezkednek el

Feldolgozás, értékesítés

A mezőgazdasági növényi és állati termékfeldolgozás alacsony színvonalú, a felvásárlótelepek és hűtőházak tárolókapacitása sajnos nem elegendő. A megtermelt termékek, sütőipari termékek, bor, szárított paprika, és a sajtüzem termékei, nagy hányadban külföldön kerülnek értékesítésre.

A termelés, beszerzés és értékesítés összehangolására az új típusú szövetkezetek vannak kialakulóban, a termelők összefogásával próbálják megvalósítani a valódi szövetkezésben rejlő előnyöket. Kisteleken a KisTérTÉSZ zöldség (paprika, burgonya) vetőmagbeszerzést, csomagolást, értékesítést folytat, szintén zöldség termékpályára szerveződött a Balástyai TÉSZ, valamint működik a kistérségben egy burgonyával foglalkozó TÉSZ is. A mezőgazdasági értékesítés és feldolgozás jelentős részben a térségen kívül történik. Német érdekeltséggel működik Csengelén a Vetter Kft., amely zöldség-, gyümölcsstermeléssel és értékesítéssel, csomagolással és exportálással foglalkozik. Szintén zöldségfélék csomagolásával és exportra történő értékesítésével foglalkozik a Kisteleki Kurucsai és Társa Kft. Az országsszerte nehézségeket okozó tejfelvásárlás és -feldolgozás a térségben megoldott a Kisteleki M+M Sajtgyártó Kft révén, amely a tejtermékeket országsszerte értékesíti és exportálja. A termékcsoporthukból kiemelkedik a FETA sajt. Pusztaszeren paprika- és zöldségfeldolgozó működik.

A zöldség- és gyümölcstermékeket a budapesti, Szeged-dorozsmai nagybani piacokon értékesítik, *felvásároló telepek működnek Kisteleken, Ópusztaszeren és Balástyán*. A virágértékesítés fő színhelyei a budapesti, és kisebb részben a szegedi nagybani virágpiacok. A kistérség fejlesztési tervei között szerepel az **Agropark** mellett egy **logisztikai és dísznövénycsarnok** (már megvalósult beruházás), illetve **virág- és zöldség-gyümölcs tőzsde létrehozása**.

A kistérségben az elkövetkezendő idők egyik *legfontosabb feladatává válik a mezőgazdasági termelés szerkezetének átalakítása, a piaci igényekhez és a környezeti adottságokhoz való igazítása, a homoki-, tanyás- és hullámtéri gazdálkodás megfelelő kialakítása, a termelés és értékesítés összehangolása, illetve a termékek feldolgozásának bővítése*.

Ipar

A térségben említésre méltó *ipari jellegű tevékenység Kisteleken* található, a legjelentősebb vállalat a *Kisteleki Kábelgyár* (volt MKM Rt.), amely ma már külföldi tulajdonban van. Emellett élelmiszeripar jellemző a térségben, például *tejipar* (a kistérségi tejtermelést megtartó, exportra termelő Kisteleki M+M Sajtgyártó Kft.), *sütőipar* (pékségek), *konzervipar* (Kiskun Konzerv Élelmiszeripari Kft.). Ugyanakkor a *kistérség jelentősebb munkaadói a 2006-ban létrejött Ipari Parkban* tömörülnek, alapvetően a következő ágazatokban tevékenykednek: *sajtgyártás, női felsőruházati konfekció gyártása, vegyi áru nagykereskedelem, mélyépítés, fuvarozás, irodai papíráru nagykereskedelem*.

Kisebb feldolgozóipari egységek is találhatók a térségben, többek közt a fémfeldolgozáshoz, az alkatrészgyártáshoz, illetve a vegyiparhoz kapcsolódóan. Természetesen immáron hagyományosan *jelen van az építőipar és a kézművesség is*.

Kereskedelem, szolgáltatás

A *kereskedelmet döntően a helyi igényeket ellátó kiskereskedelem képviseli*. A kiskereskedelmi üzletek fele *Kisteleken található*. Az *alapvető lakossági szolgáltatásokat tekintve a térség ellátott, kivéve a tanyákat, amelyek jelentős ellátási hátrányokkal küzdenek*. Fontosak a *mezőgazdasághoz kötődő szolgáltatások* (pl. gépi munka). A *nem helyi szolgáltatók* (pl. kábeltévé, elektromos energiaellátás) *közül azonban kevés működtet a*

térségben ügyfélszolgálatot, így az ügyintézés esetében Szegedre kell utazni, még Kistelekről is.

Turizmus, idegenforgalom

A **Kistelek Kistérség** országos szempontból is kiemelkedő idegenforgalmi – kultúrtörténeti központtal rendelkezik: az **Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékparkkal**, az idegenforgalom így alapvetően ma ide koncentrálódik. Ugyanakkor a turizmus, mint iparág *több más területén speciális vonzerővel* rendelkezik a kistérség. A *rekreációs aktív turizmus* lehetőségei közé tartozik a vízi turizmus és sportok, természetjárás és megfigyelés, kerékpározás, horgászat, vadászat, lovaglás, egyéb szabadidős és sporttevékenységek. A **Pusztaszeren** található madárrezervátum és arborétum a rekreációs-, madármegfigyelő- és fotós turizmusra ad lehetőséget. Infrastruktúrája már ma is részben adott, illetve kiépítés alatt áll. A kistérség vendégéjszakáinak száma alig marad el az országos átlagtól, azonban messze meghaladja, 2,2-szerese a régiós átlagnak.

K+F

Nagyon gyenge a térség K+F aktivitása, a tudományos kutatók, fejlesztők 1000 lakosra jutó száma mindössze 0,1 fő, ami az országos átlag alig 6%-a, viszont a régiós átlag a kistérségének csak 3-szorosa (0,38 fő/ 1000 lakos).

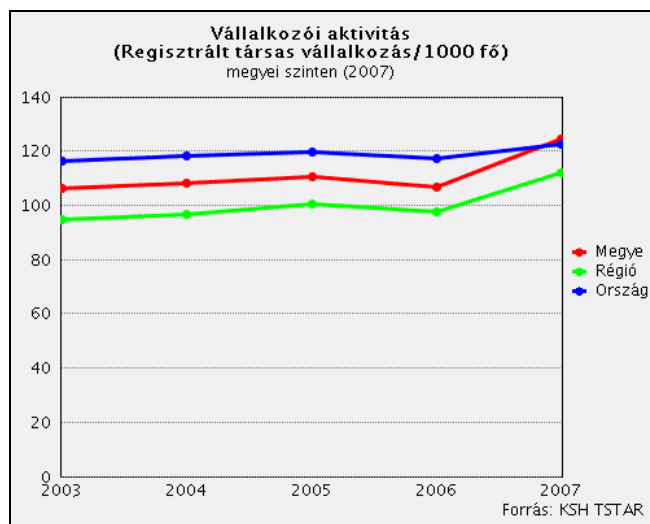
Vállalkozási szerkezet

A rendelkezésre álló adatok szerint a *térségben működő vállalkozások többsége a kereskedelemben és az iparban tevékenykedik*, de *jelentős a mezőgazdasági szolgáltató, vendéglátó és közlekedési vállalkozók száma is*. A *mezőgazdasági vállalkozások több, mint 97%-a egyéni termelő*, a *társas vállalkozások csak 3%-os arányt képviselnek*. Az egyéni vállalkozókon kívül nagy termőföldterületekkel a termelősövetkezetek rendelkeznek, de önkormányzati és állami tulajdonban is vannak jelentős területek.

Vállalkozói aktivitás, sűrűség

A vállalkozási aktivitás (57 db/ezer fő) *alacsonyabb az országos és a vidéki térségek átlagánál* is. A térségközpont **Kisteleken** 75 db/ezer fő ez az érték, ami *kedvezőbb*, de ezzel együtt *a vállalkozási sűrűség a kistérségben alacsony*, a kistérség egyértelműen vidékies jegyeket hordoz. Az agrárjellegű kistérség alacsony vállalkozásszámát tehát a térségközpont Kistelek sem tudja ellensúlyozni, ahol a vállalkozások majdnem fele (47%) működik. Számukat növeli, hogy *a gazdasági szerkezetváltás következtében sokan alkalmazottból vállalkozóvá váltak, jelentős részük kényszervállalkozás*.

1. sz. ábra: Vállalkozói aktivitás változása Csongrád megyében, a régióban és országosan, 2003-2007

Forrás: TEIR, KSH

A vállalkozások gazdasági ágak szerint

A kistérség hagyományosan agrárjellegű, tanyás térség, ahol a gazdaságot alapvetően a mezőgazdaság határozza meg. Ipar **Kisteleken** jellemző, ami elsősorban telepített ipart jelent, hiszen az iparnak – kivéve a szolgáltató jellegű kisipart és kézművességet – a térségben nem volt korábban hagyománya. A gazdasági szerkezetben ennek megfelelően kiemelkedik a mezőgazdaság szerepe, a vállalkozások mintegy 22%-a a mezőgazdaságban működik, ami az országos átlagot többszörösen meghaladja. Az ipar és a szolgáltatások jelentős része is a mezőgazdasághoz kapcsolódik. **Ezért különösen nagy probléma, hogy ez az alap, a mezőgazdaság egyre kevesebb embernek nyújt megélhetést.** Az ipar aránya nagyon alacsony, az országos átlag egyharmada: 6,5%. A külföldi tőke jelenléte is alacsony a

térségben: a **Kisteleki Kábelgyár** privatizációjával jelent meg a külföldi tőke, valamint **Csengelén** a zöldség- és gyümölcskereskedelemben (**Vetter Kft.**). A *kereskedelem és a szolgáltatások együttesen mintegy 71%-ot képviselnek a gazdaságban*, de a közszolgáltatások nélkül csak 42%-ot. A szolgáltatásokban kiemelkedő szerepe van az *idegenforgalomnak*, elsősorban **Ópusztaszer** miatt.

Fejlesztési koncepciók

A Kisteleki Kistérség integrált gazdaságfejlesztési programja

„A Kisteleki Kistérség integrált gazdaságfejlesztési programja” az első olyan összefoglaló tanulmány, amely *térségi – a hat települést átfogó – szinten elemzi a helyi gazdaságfejlesztéshez szükséges adatokat, stratégiai célokat*. A térség jelenlegi szervezeti és intézményi felkészültségéhez, a vállalkozások, vállalatok meglévő adottságaihoz igazodva *a tanulmányban megfogalmazásra kerültek a gazdaság helyzetét javító legfontosabb intézkedések, akciók*. E mellett *megfogalmazódtak azok az elképzelések is, amelyek a jövőbeni fejlesztéseket tűzik célul, illetve ehhez vezető utat jelölték ki*. A programban a következő kulcsterületekhez kapcsolódó fejlesztési elképzelések kerültek összefoglalásra:

- 1. Mezőgazdaság- és kereskedelemfejlesztési program*
- 2. Kistelek és térsége ipari park program*
- 3. Turizmusfejlesztési és termálprogram*
- 4. Energiatakarékossági program*
- 5. Akcióterületek infrastrukturális fejlesztése*
- 6. Humánerőforrás-fejlesztés, oktatás*
- 7. Vállalkozás- és szolgáltatásfejlesztés*

Kisteleki kistérség integrált területfejlesztési, vidékfejlesztési és környezetgazdálkodási programja

A program elsődleges feladata volt, hogy a 2007-2013-as ciklus Nemzeti Fejlesztési Tervébe beépítendő Tisza-térségi fejlesztési elképzeléseket kistérségi szinten és projekt mélységben

pontosítsa, hogy realitássá válhassanak és összeadódhassanak a kistérségi integrált programok előirányzatai, tervezett költségei, ami által működőképessé, eredményessé és fenntarthatóvá válhatnak az egyes operatív programok.

Társadalmi, gazdasági, környezeti hatását tekintve a program sikeres megvalósítása egy:

- kiegyensúlyozott, rendszerszemléleten, térségi kohézió és együttműködésen alapuló,
- a kistérség gazdasági szerepkörének kiteljesedését, ezáltal húzóerejének növelését, valamint
- a kiegyensúlyozott társadalom kialakulása felé való törekvést előrevetítő forgatókönyvet ígér a kistérség lakossága, befektetői, az ide látogatók számára egyaránt.

Kistelek Város Térségi Szemléletű Városfejlesztési Konceptiója

A koncepció elvi alapjaiból két fontos mozzanat kiemelendő, az egyik a területiségre, míg a másik a prioritásokra utal. A városfejlesztési koncepció alkalmazza a területi funkciómegosztás elvét, amely szerint a városok és környező vidékük között kialakuló funkcionális egymásrautaltság a közigazgatási határokon átnyúló önkéntes együttműködést tesz szükségessé a helyi önkormányzatok között, s ezek jelentősen hozzájárulhatnak a régiók versenyképességének erősítéséhez. A fentiek értelmében a város stratégiája a következő pontokban foglalható össze:

- *Gazdasági diverzifikáció, vállalkozásfejlesztés, lakossági jövedelemszerzés elősegítése*
- *Közlekedési adottságok javítása: a közlekedési rendszer és infrastruktúra fejlesztése*
- *Az épített környezet minőségének javítása: európai színvonalú kisváros felépítése*
- *A természeti környezet minőségének javítása, a környezetvédelmet szolgáló infrastruktúra és a zöldterületek fejlesztése*
- *A kulturális, sport és szabadidős szolgáltatások bővítése és a hozzá tartozó humáninfrastruktúra fejlesztése, civil társadalom erősítése*
- *Az oktatás átszervezésével életképes oktatási intézményrendszer kialakítása, humánerőforrás-fejlesztés*
- *Az egészségügyi ellátás és szociális gondoskodás erősítése*

- *Térségi gondolkodás, integráció bővítése: a kooperációk fokozása, közös, térséget erősítő programok indítása*

A fentiekben vázolt stratégiai szintű cél- és feladatrendszerek, valamint a hozzájuk kapcsolódó fejlesztési tevékenységek részeredményei ellenére a mai napig is több olyan súlyos kulcsprobléma terheli a kistérséget, melyek mihamarabbi megoldása egyre égetőbb kérdésként jelentkezik. Ezek közül kiemelendő:

1. *A kistérségben továbbra is jellemző az alacsony iskolai végzettség, a szakképzés és a nyelvi képzés hiánya, a képzett munkaerő elvándorlása (kivétel innovációs és logisztikai központ), ami a társadalmi integráció hiányát eredményezi.*
2. *Az információs társadalomba való bekapcsolódás alapját jelentő modern kommunikációs hálózatok jelenléte ellenére azok kihasználtsági foka igen alacsony. A tudásalapú kistérségi társadalom megteremtése még várat magára.*
3. *Az összlakosság közel egyharmada tanyás területen él. A polarizálódás jegyében e területen néhány gazdaság megerősödése mellett a periferizálódás felerősödése figyelhető meg. A koncentráltan megvalósult fejlesztések ellenére továbbra is jellemző az infrastrukturális elmaradottság, a bűnözés, az elöregedés, az egyéni tanyás gazdálkodás versenyképességének romlása. A helyzetet még súlyosbítja a szociális okú bevándorlás. A megélhetés forrásainak jelentős része még mindig a szürke és a fekete gazdaság határán mozog.*
4. *Az igen gyenge mezőgazdasági termőhelyi adottságok, az „egy lábon állás”, az alacsony feldolgozottsági szint, az egynemű tájhasználat, az adottságok figyelmem kívül hagyása együtt alacsony mezőgazdasági jövedelmezőséget jelent. Állandósult a vízháztartási szélsőségek – árvíz, belvíz, aszály – nem megfelelő kezelése.*
5. *A vállalkozások technológiai korszerűsítése, a termékfejlesztés még mindig csak célként fogalmazódik meg. A most induló vállalkozások nem kapnak segítséget a kistérségen belül. Az együttműködés helyett inkább a versengés, a rivalizálás jellemző.*
6. *A táji, kulturális értékek degradálódása és a környezettudatosság hiánya is megfigyelhető. A településképek – az időközi fejlesztések ellenére - nem igazán keltenek vonzó benyomást. A belvívcsatornák és vizes élőhelyek rehabilitálására e tervezési időszakban sem jut elég figyelem, energia, aminek következtében súlyosbodnak a vízkárok.*

Összegzés

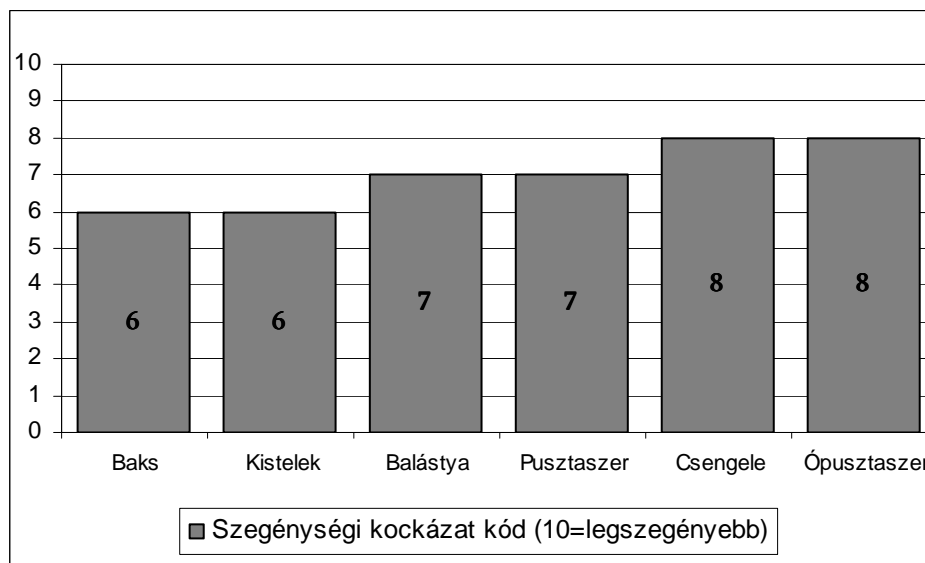
A kistérség gazdaságát – adottságait és a hagyományokat tekintve – a mezőgazdaság határozza meg. Ez a jövőben is meghatározó marad, de törekedni kell egyrészt a mezőgazdaságra épülő iparágak (élelmiszeripar, könnyűipar), másrészt a gazdaság más területeinek fejlesztésére. Figyelmet érdemel a gazdasági fejlődés háttérét nyújtó infrastrukturális ellátottság fejlesztése is. Ehhez kapcsolódóan az elmúlt időszakban több olyan beruházás is kezdetét vette, amely a térség dinamikus fejlődése szempontjából kulcsfontosságú lehet (pl. az Ópusztaszert és Pusztaszert összekötő út, valamint a Kisteleket és Ópusztaszert összekötő kerékpárút megépítése, a Kisteleki kistérség helyközi közösségi közlekedését meghatározó buszpályaudvar kialakítása).

1.3. Szegénységi kockázat a kistérség településein

Az MTA RKK által számított szegénységi kockázat értéke⁷ a kistérség településein nem tartoznak a legmagasabbak közé. Nagyon magas (9-10) szegénységi kockázati mutató egyik településen sincs, ugyanakkor négy településen (Balástya, Csengele, Ópusztaszer, Pusztaszer) magas (7-8) a szegénységi kockázat. A kistérségi központban, Kisteleken és Bakson átlagos (6) a mutató.

⁷ Az MTA Regionális Kutató Központja által számított érték. A szegénység mértékét jelző típusképző mutatók: Fiatalodási index (a 15 évesnél fiatalabbak a 60 évnél idősebbek arányában), 2005; Középfokú végzettségűek aránya a 18 évesnél idősebb népesség körében, 2001; Egy állandó lakosra jutó adózott jövedelem és nyugdíj összege havonta, 2005; Foglalkoztatott nélküli háztartások aránya, 2001; Regisztrált munkanélküliek a 18-59 évesek arányában, 2005; Rendszeres gyermekvédelmi támogatásban részesülők aránya a 0-17 évesekből, 2006; Nem korbetöltött nyugdíjasok aránya, 2005; Egy állandó lakosra jutó adózott jövedelem, 2005.

2. sz. ábra: Szegénységi kockázat a Kisteleki kistérség településein

Forrás: MTA RKK, 2007.

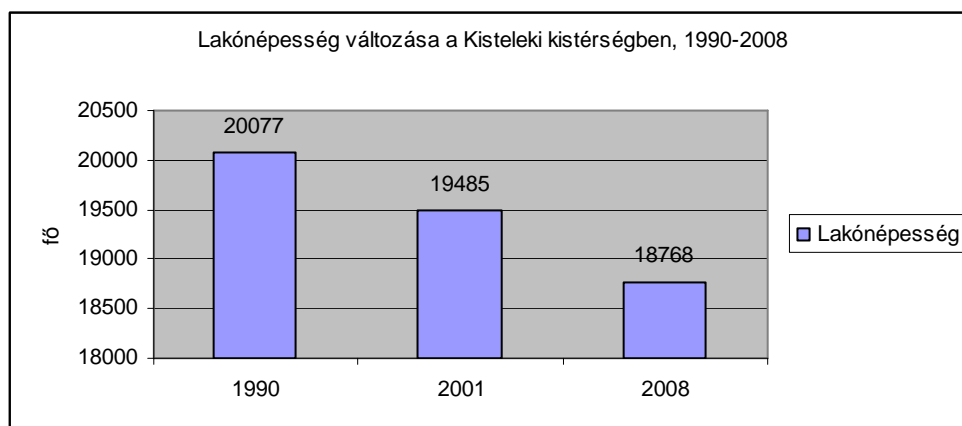
2. Háttér információk a népestről

2.1. A népesség általános jellemzése, főbb demográfiai jellemzői

A Kisteleki kistérség lakónépessége az utóbbi 18 évben jelentősen csökkent. Az 1990-es népszámláláskor még 20077 fő élt a kistérségben, 2001-ben már csak 19485 fő. 2008-ban a lakónépesség száma 18768 fő, amely 1990-hez képest 6,5 százalékos népességcsökkenést jelent. A kistérség állandó népessége 19092 fő. Ezekkel a népességi adatokkal Csongrád megye hét kistérsége közül a legkisebb a Kisteleki.

Hat településének átlagos lakosság száma ugyanakkor igen magas, 3128 fő. Legnépesebb települése, az egyetlen város, Kistelek, amelynek lélekszáma 7312 fő. A községek szintén viszonylag népesek: a legnagyobb lélekszámú Balástya (3457 fő), de a legkisebb településen, Pusztaszeren is 1569-en laknak.

3. sz. ábra: A lakónépesség változása a Kisteleki kistérségben, 1990-2008.

Forrás: KSH, Népszámlálás, 1990, 2001., TEIR, 2007-es adatok

Az állandó népesség korcsoportonkénti megoszlása nem sokban tér el az országos arányoktól. A Kisteleki kistérségben a 0-2 évesek állandó népességén belül aránya 2,6 százalék, a 3-5 év közöttieké 2,9 százalék; az országos arány 2,8%, illetve 2,9%. A 6-13 évesek a népesség 7,8 százalékát teszik ki a kistérségben, és 8,6 százalékát az országban. A népesség 4,8 százaléka tartozik a 14-17 éves korosztályba (az országos arány 5%), 58,1 százaléka a 18-59 éves korcsoportba (az országos arány 59,3%). A 60 éven felüliek aránya a kistérségben (23,9%) valamivel magasabb, mint az országban (21,4%).

2. sz. tábla: A Bányaterenyei kistérség lakónépessége és állandó népességének korcsoportonkénti száma, 2008.

Település	Lakónépesség	Állandó népesség	Állandó népességből											
			0-2 évesek		3-5 évesek		6-13 évesek		14-17 évesek		18-59 évesek		60 éven felüliek	
			%	szá-ma	%	szá-ma	%	szá-ma	%	szá-ma	%	szá-ma	%	szá-ma
Baks	2173	2229	3,7	83	2,7	60	9,8	218	4,4	97	57,2	1276	22,2	495
Balástya	3457	3526	2,0	72	2,8	99	8,2	290	5,5	194	57,5	2029	23,9	842
Csengele	1998	2054	2,9	60	3,5	72	6,9	141	4,2	87	57,0	1171	25,5	523
Ópusztaszer	2259	2203	1,5	33	2,7	60	7,4	164	5,3	116	61,6	1358	21,4	472
Pusztaszer	1569	1541	3,2	49	3,3	51	6,4	99	5,2	80	57,1	880	24,8	382
Kistelek	7312	7539	2,5	192	2,7	207	7,8	586	4,5	340	58,0	4372	24,4	1842
Összesen	18768	19092	2,6	489	2,9	549	7,8	1498	4,8	914	58,1	11086	23,9	4556

Forrás: TEIR 2007-es adatok

A kistérség sajátossága a négy településéhez tartozó kiterjedt tanyavilág. A tanyás települések közül Balástyán és Csengelén az össznépességnek több mint fele él külterületen az alábbi megoszlásban.

3. sz. tábla: Korcsoportok létszámeloszlása, külterületi lakosok aránya⁸

Település	Állandó népesség száma (fő)	Összes külterületi lakosok száma (fő)	Külterületi lakosok aránya (%)
Kistelek	7539	562	7,5
Baks	2229	18	0,8
Balástya	3526	2119	60,1
Csengele	2054	1168	56,9

Az iskoláskorúak számára a közösségi közlekedés lehetetlensége miatt a napi bejárás különösen nehezített.

A szakemberekkel készített interjúk szerint a tanyasi népesség „mozog” – jönnek betelepülők, de mennek is el –, összességében mégis az látszik, hogy a régió városaiból egyre többen települnek ki ezekre a tanyákra. Ezt a tendenciát erősíteni látszik, hogy a megfigyelések szerint az elhunyt idősök által hátra hagyott tanyákat az örökösök közvetlenül nem kívánják hasznosítani, hanem értékesítik. A régió városaiban ellehetetlenülő családok számára ezek a bérelhető vagy megvehető ingatlanok egy könnyebb megélhetést biztosító lehetőségnek látszanak, és a jövőben egyre többen fognak letelepedni a gyerekes, különösen a sok gyerekes családok közül.

A helyi politikai elit – és a közvélekedés is – a szolgáltatások kiépítésében úgy tekint erre a népességi mobilitásra, mint a települések szempontjából elhanyagolható jelenségre, és nem mint gazdasági, társadalmi megtérülés szempontjából fontos, ám kockázati tényezőre. Az itt élő gyerekek és családok sajátos szükségletei nem jelennek meg a helyi adatbázisokban, és a fejlesztési tervekben sem. Sajnálatos, hogy a tanyákon élők helyzetével kapcsolatban az utóbbi több, mint 20 évben nem volt felmérés, így a gyerekes családok számának növekedése, ill. a gyerekesek mobilitása csak tapasztalati szinten igazolható, amit a helyi elit nem tekint hitelesnek.

Az MTA RKK becslése alapján vannak információk a 0-5 év közötti gyerekek jövőbeni várható létszámára⁹. A kistérség hat településén jelenleg élő 1038 fő 5 éves vagy fiatalabb gyerek létszámát 2011-re 996-ra becsülik, 2021-re pedig 886 főre, így viszonylag jelentős népességcsökkenés várható ebben a korosztályban. Ennek ellenére három településen (Baks, Balástya, Ópusztaszer) a gyerekek számának emelkedése prognosztizálható, ugyanakkor a

⁸ Forrás: <http://www.nyilvantarto.hu/kekhh/kozoz/index.php>; A táblázatból hiányoznak Ópusztaszer és Pusztaszer adatai.

⁹ MTA RKK, 2007. Az előreszámítás a 2001-es népszámlálás adatai alapján készült. Településsoros előrejelzés 2011-re, 2016-ra és 2021-re a Mellékletben.

másik három településen (Csengele, Kistelek, Pusztaszer) nagyobb mértékben csökken a gyerekszám.

2008 és 2011 között a kistérségben így a 0-5 év közötti gyerekek létszáma 4 százalékkal csökken, miközben az országban – 2005 és 2011 között – 3 százalékkal emelkedik¹⁰. Csongrád megyére a 4 éves és fiatalabb gyerekekre vannak előreszámítók: ezek szerint a megyében a 2005-ös létszámhoz képest (19494 fő) 2011-re 20143 főre emelkedik a korcsoport száma, amely 3,3 százalékos növekedést jelent¹¹.

A gyerekek számának csökkenése mellett más mutatókat vizsgálva is az látszik, hogy a kistérség népessége jelentős mértékben csökken. 2008-ban a természetes fogyás mértéke 128 fő a kistérség egészében. Balástyán a halálozások száma több mint kétszerese az élve születéseknek, és hasonlóan kedvezőtlen a helyzet Ópusztaszeren és Kisteleken is. Egyedül Bakson pozitív a mérleg: ott a születések száma négyfelé haladja meg a halálozásokét.

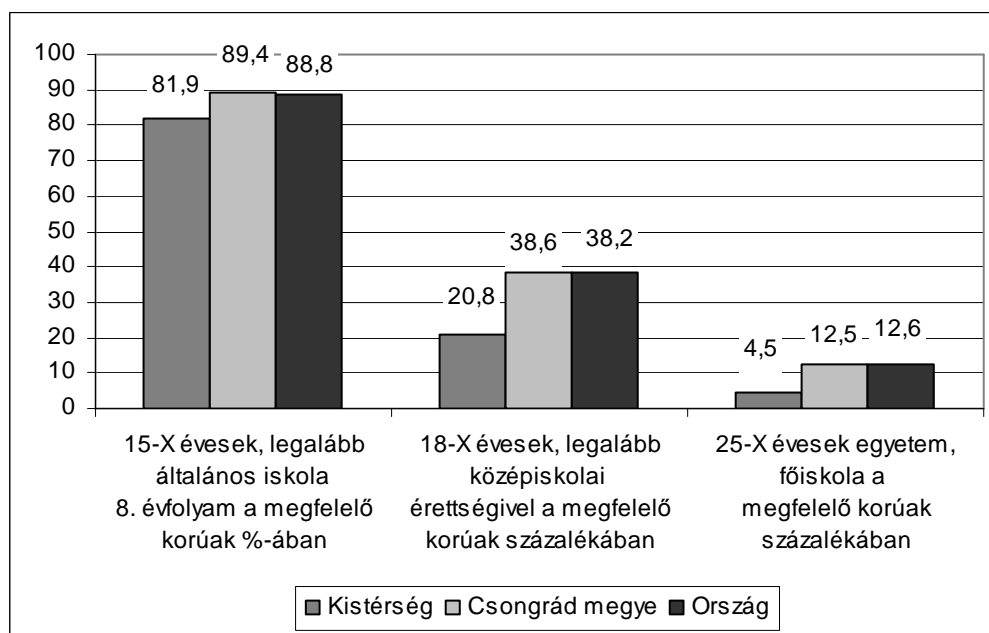
A vándorlási egyenleg szintén negatív: az elvándorlások száma (állandó és ideiglenes) 143 esettel volt több az odavándorlások (állandó és ideiglenes) számánál 2008-ban. A vándorlási egyenleg négy településen (köztük a kistérségi központtal) negatív, de a másik kettőben (Balástya, Ópusztaszer) sem sokkal több az oda-, mint az elvándorlások száma. A vándorlási egyenleg kedvezőtlen alakulásához nagymértékben hozzá járul Szeged közelsége.

A népszámlálási adatok szerint (2001) a kistérség népességének iskolai végzettsége jelentősen elmarad Csongrád megye és az ország népességének iskolázottsági szintjétől. A Kisteleki kistérségben a 15 évesnél idősebbek 81,9 százalékának van legalább általános iskolai végzettsége, miközben a megyei arány 89,4 százalék, az országos pedig 88,8 százalék. A 18 éves és idősebbek 20,8 százalékának van legalább érettségije; a megyei arány 38,6 százalék, az országos 38,2 százalék. A 25 évesnél idősebbek 4,5 százaléka felsőfokú végzettségű; itt még nagyobb a lemaradás, minthogy a megyében 12,5%, az országban 12,6% az arányuk.

¹⁰ A 2005-ös adatok forrása a Mikrocenzus, az előrejelzés forrása: TEIR (KSH Népeségtudományi Kutató Intézet).

¹¹ A 2005-ös adatok forrása a Mikrocenzus, az előrejelzés forrása: TEIR, Területi munkaerőkínálatti előreszámítás (KSH Népeségtudományi Intézet).

4. sz. ábra: Iskolai végzettség a megfelelő korúak százalékában, 2001

Forrás: Népszámlálás, 2001.

2.2. Cigány népesség

4. sz. tábla: A cigány lakosság száma 2008-ban a Kisteleki Kistérségben¹²

Település	Összesen	Gyerekek száma
Ópusztaszer	20 fő	9 fő
Balástya	0	0
Pusztaszer	0	0
Csengele	0	0
Kistelek	190 fő	63 fő
Baks	439 fő	105 fő

A táblázat azt jeleníti meg, hogy az önkormányzat szerint hány roma lakos él a településen. Nem egy településen a helyi politikusok tagadják jelenlétüket – már azokét, akik magukat cigányként határozzák meg –, s ez jelenik meg az „adatokban”.

¹² Helyi, önkormányzati adatok

3. Gyerekes családok

2001-ben a Kisteleki kistérség összes családjának 35,4 százalékában volt 15 évesnél fiatalabb gyermek, összesen 3065. Az ilyen korú gyerekeket nevelő családok 55,8 százalékában egy gyermek, 34,9 százalékában két gyermek van, és 9,3% a három vagy többgyerekes családok aránya. Az országban a családok 36,5 százalékában nevelnek 15 évesnél fiatalabb gyereket, közöttük a három vagy többgyerekesek aránya 10,4 százalék, így jelentősen eltérések nem láthatók a családszerkezet összehasonlításakor. Csongrád megye adatai sem mutatnak sokkal mást: az összes család 36,6 százalékában van 15 évesnél fiatalabb gyermek, és közülük 8,6 százalék nevel három vagy több gyereket.

5. sz.. tábla: Az összes és a 15 évesnél fiatalabb gyereket nevelő családok száma a gyerekek száma szerint, 2001.

Település	15 évesnél fiatalabb gyereket nevelő családok száma								Családok száma, összesen	Családban élő 15 évesnél fiatalabb gyermekek száma
	Egy gyerekekkel		Két gyerekekkel		Három vagy több gyerekekkel		Összesen			
	%		%		%		%			
Baks	53,1	139	33,2	87	13,7	36	38,4	262	683	435
Balástya	50,9	196	38,5	148	10,6	41	35,9	385	1071	625
Csengele	58,6	112	36,7	70	4,7	9	30,8	191	621	281
Kistelek	57,7	435	34,3	258	8,0	60	35,3	753	2131	1150
Ópusztaszer	54,2	117	34,2	74	11,6	25	38,7	216	558	346
Pusztaszer	61,5	94	30,7	47	7,8	12	32,1	153	477	228
Összesen	55,8	1093	34,9	684	9,3	183	35,4	1960	5541	3065
Összes család (15 évnél fiatalabb gyerekekkel) %-ában		55,8		34,9		9,3		100	-	-

Forrás: Népszámlálás, 2001.

Az egyszülős családok aránya a 15 évesnél fiatalabb gyereket nevelő családok között 2001-ben 14,5% a Kisteleki kistérségben, amely közel 5 százalékkal alacsonyabb a megyei aránynál (19,4%), az országosnál pedig majdnem 3 százalékkal alacsonyabb (17,4%).

3.1. A gyerekes családok anyagi helyzete, gyerekszegénység

Mind a tanyán, mind a baksi szegregátumban a legszegényebb gyerekek életkörülményeit minden területen a megfosztottság, és kilátástalanság, ill. a szegény felnőtté válás jövőképe beteljesülésének valószínűsége jellemzi.

A gyerekes családok közül a Baks Mária-telepi szegregátumban, és a tanyán élők vannak a legrosszabb helyzetben. Szolgáltatásokhoz való hozzájutás – a települések erőfeszítései ellenére, pontosabban a tanyagondnoki járművek működtetése ellenére – a közlekedés hiánya miatt, a tanyán élők számára a leginkább nehezített. Az oktatási és kulturális lehetőségekhez – melyek jobbra csak iskolai időszakban léteznek, kivéve egy-egy tábor – csak segítséggel juthatnak el. Sok családban hiányoznak a legszükségesebb használati tárgyak: bútorok, edények, ruhák, tanszerek, IKT eszközök. Anyagi nehézségek miatt nem jutnak el nyaralni, sőt, még az iskolai kirándulásokra sem!

A családok jövedelmi helyzetére vonatkozóan nincsenek kemény adataink. A tapasztalati tények azt mutatják, hogy az alkalmi munkák – már ha kapnak ilyen munkákat – jelentik a legszegényebb családok számára a legfontosabb jövedelemforrást. Az alkalmi munkákat a környék munkaadói sok esetben nem fizetik ki, s ez komoly gondot jelent a családok alapvető szükségleteinek kielégítésében - az étkezésben, a ruházkozásban, stb.

A családok a községekben élőkkel sincsenek napi kapcsolatban, de egymással sem nagyon. Ez az elszigeteltség egyben a kapcsolati háló, a természetes támogató közeg hiányát is jelenti.

3.2. A gyerekes családok alapvető szükségleteinek kielégítése, a családok depriváltsága

Étkeztetés

6.sz. tábla: Nyári étkeztetésben részesülők száma 2008-ban a Kisteleki kistérségben¹³

Település	Összes	Gyerekek
Ópusztaszer	43 fő	20 fő
Balástya	44 fő	38 fő
Pusztaszer	49 fő	30 fő
Csengele	51 fő	33 fő
Kistelek	Nincs adat (személyes adatközlés szerint hideg ételmet adnak)	Nincs adat

¹³ Helyi, önkormányzati adatok

Település	Összes	Gyerekek
Baks	Nincs adat (Létezik nyári, napi egyszeri meleg étkezés, de pontos adatok nincsenek.)	Nincs adat

A rászoruló gyermekek étkeztetése az iskolai időszakban minden településen megoldott. Az iskolai időszakon kívül településenként változó az étellel való ellátottság. Van, ahol hideg ételmet kapnak a gyerekek jogán a családok – konzervet Kisteleken –, van, ahol alkalmanként segélycsomagot alapvető élelmiszerekkel (Balástyán), és van, ahonnan nem érkezett adat.

Lakhatás

A lakhatás megóvásához szükséges lakásfenntartási támogatásra a legkiszolgáltatottabb családoknak nincs jogosultsága tekintettel arra, hogy sokan nem legális szerződéssel élnek bérelt ingatlanban. Ugyanez igaz a védett fogyasztói státus elnyerésével kapcsolatban is. A lakásfenntartási támogatással kapcsolatban nincsenek friss adataink.

4. Foglalkoztatottság és munkanélküliség

A foglalkoztatás szempontjából a gazdasági szerkezetváltásnak, az állami támogatások csökkenésének az 1990-es évektől kezdődően a Kisteleki kistérségben is alapvetően két következménye lett. Egyrészt megnőtt a munkanélküliek száma, másrészt fokozódott a vállalkozási aktivitás. A korábban mezőgazdaságban és vállalatoknál dolgozók döntően a kereskedelemben, a szolgáltatóiparban és a feldolgozóiparban helyezkednek el. A vállalkozások jelentős része azonban kényszervállalkozás lett és bár e tekintetben az elmúlt mintegy két évtized során a piaci viszonyok részben letisztultak – nagy részben kiszelektálva az „életképtelen” vállalkozásokat –, a vállalkozói környezet pedig egyre átláthatóbbá, kiszámíthatóbbá, ill. követhetőbbé vált, a vállalkozási aktivitás viszonylag alacsony maradt (ld korábban – Vállalkozási aktivitás, sűrűség).

Az elmúlt néhány év gazdasági-társadalmi átalakulása, a piacgazdaság kiépítése, az állami gondoskodás, állami újraelosztás szűkülése lényegesen átformálta az egyének, családok életszínvonalát, illetve az azt meghatározó, befolyásoló tényezőket. Az életszínvonal az

egyének, családok szélesen értelmezett fogyasztási rendszerével írható le, ami egyrészt szorosan összefügg az érintettek anyagi viszonyaival (mint fogyasztási lehetőség), másrészt lényegesen befolyásolják a szemléleti elemek, az értékrend. Az anyagi viszonyok alakulásában a legfontosabb szerepe a jövedelmeknek és az elsősorban ebből, másodsorban a korábban felhalmozott mobilizálható vagyontárgyakból származó járulékos jövedelmet biztosító vagyonnak (értékpapírok, ingatlanértékesítés, ingatlan-bérbeadás, termelőegység-tulajdonlás, privatizáció, stb.) van. Mindez tehát együttesen határozza meg az egyes családok életszínvonalát – amelynek a munkajövedelem (különös tekintettel a szürke és fekete munka „gyakorlatilag követhetetlen” összetevőire) ugyan meghatározó, de nem egyedülálló eleme. Ebből adódóan a foglalkoztatáshoz, ill. a munkavállaláshoz kapcsolódó kérdéskörök vizsgálata csak egyfajta – erősen korlátozott - nézőpontból adhat képet a kistérség és ezen belül a kistérségben élő családok helyzetéről.

4.1 Munkaadók megoszlása, a foglalkoztatás szerkezete

A Csongrád Megyei Munkaügyi Központ Kisteleki Kirendeltsége által rögzített, s az illetékességi területükön (is) működő 911 munkáltató közül legnagyobb arányt az egyéni vállalkozói igazolvánnyal tevékenységet folytatók (39,4%), illetve az adószám nélküli magánmunkáltatók (25,1%) képviselik:

- *Az adószám nélküli magánmunkáltatók a mezőgazdaságban vállalkoznak, őstermelői igazolvánnyal.*
- *A mezőgazdaság nemzetgazdasági ágban működő vállalkozások számából az előzőeket levonva is elmondható, hogy területünkön jellemzően a potenciális munkáltatók mezőgazdasági tevékenységet folytatnak.*
- *Ezt követi a kereskedelemmel, feldolgozóiparral foglalkozó munkáltatók száma.*
- *Az infrastrukturális ágazatokban működő vállalkozások száma 336, amely az összes munkáltató 36,9%-a.*

A kisteleki kistérségben **nincs 250 főnél több személyt foglalkoztató vállalkozás**, valamennyi KKV. A foglalkoztatottak számát tekintve az **1-9 főt foglalkoztató mikrovállalkozás 34%**, a **10-19 főt foglalkoztató kisvállalkozás 2%** és a **20-49 főt foglalkoztató középvállalkozás 1%** a kistérségben. Amennyiben **a 63%-ot képviselő 0 és ismeretlen főt foglalkoztató**

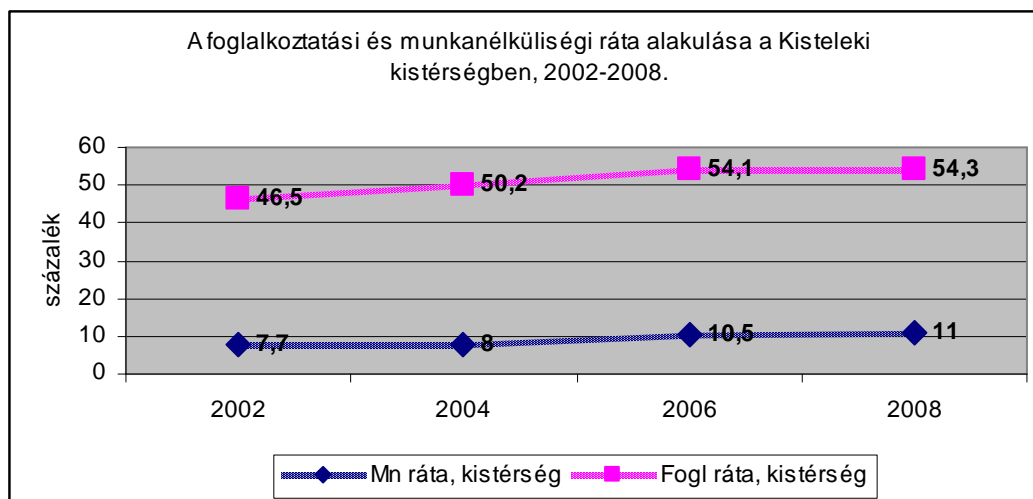
vállalkozásokat is a mikro- és kisvállalkozásokhoz soroljuk, azok aránya lényegében 99%. Ugyanezek az arányok jellemzők Kisteleken is. A formát nézve is a kisméretű vállalkozások döntő súlya rajzolódik ki: a jogi személyiség nélküliek aránya 92%, az egyéni vállalkozásoké pedig 78%. A munkáltatók az alkalmazottakat döntően teljes munkaidőben foglalkoztatják, A részmunkaidős és különösen az atipikus foglalkoztatásra – természetesen az AM könyvvel történő foglalkoztatást kivéve – csak elvétve akad példa.

4.2 A munkanélküliség alakulása, szerkezeti összetevői

Kizárólag a foglalkoztatási és munkanélküliségi mutatókat vizsgálva nem feltétlenül az ország egyik leghátrányosabb helyzetű kistérsége jelenik meg előttünk. Önmagában Csongrád megye sincs lemaradva az országos mutatóktól, de a Kisteleki kistérség is igen kedvező munkanélküliségi és foglalkoztatási rátával rendelkezik – főként, ha figyelembe vesszük, hogy az ország 32. legelmaradottabb térségéről van szó.

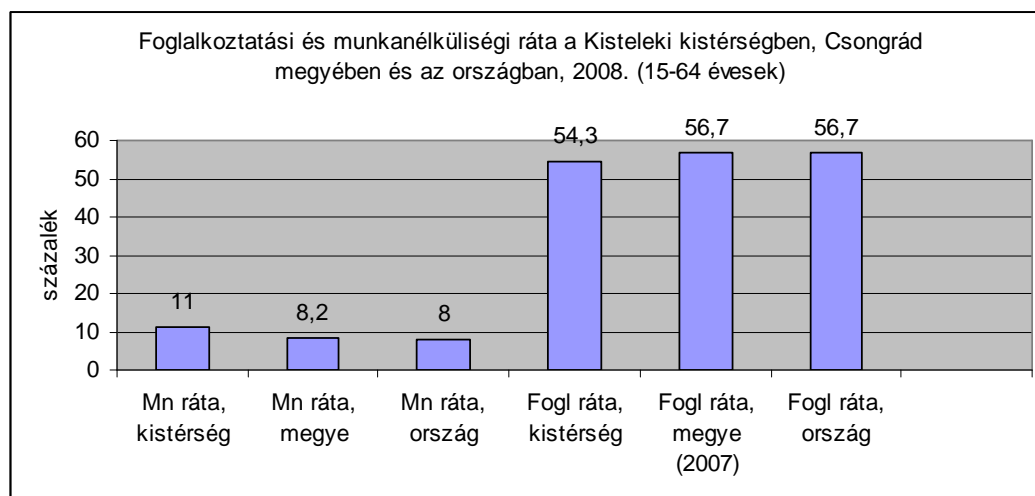
A foglalkoztatási ráta Csongrád megyében és az országban 2008-ban megegyezett (56,7%); ettől csak kis mértékben 2,4 százalékkal alacsonyabb a kistérségi foglalkoztatási arány.

5. sz. ábra: A foglalkoztatási és munkanélküliségi ráta alakulása a Kisteleki kistérségben, 2002-2008. (15-64 évesek)

Forrás: ÁFSZ

6. sz. ábra: Foglalkoztatási és munkanélküliségi ráta a Kisteleki kistérségben, Csongrád megyében és az országban, 2008.

Forrás: ÁFSZ, KSH

A települések helyzetéről az ÁFSZ településsoros adatbázisából vannak információk, de az ÁFSZ relatív mutatója a munkavállalási korú népességhez viszonyítja a nyilvántartott álláskeresők számát¹⁴. Eszerint a kistérség relatív mutatója 8,3 százalék, amely alig magasabb a megyei mutatónál (7,4%). A munkavállalási korú népességhez viszonyított országos munkanélküliségi ráta 8,1% (mezőgazdaságban dolgoznak, nem keresnek munkát).

A megyeinél is kedvezőbb a helyzet Csengelén (6,5%), illetve azzal megegyező Balástyán (7,4%). Legmagasabb a relatív mutató Bakson (10,7%), majd Ópusztaszer (9,5%) és Pusztaszer (8,8%) következik.

A **munkanélküliségi ráta** 2002 óta több mint 3 százalékkal emelkedett, 2008-ban elérve a 11 százalékot. A **foglalkoztatási ráta** azonban javult: 2002-ben még csak 46,5%, 2008-ban viszont már 54,3% volt. Nem jelentősen, de a kistérségi mutatók elmaradnak a megyei és az országos értékektől: a munkanélküliségi ráta 3 százalékkal magasabb az országosnál (8%), 2,8 százalékkal pedig a megyeinél (8,2%), amely alig rosszabb az országos átlagnál.

A foglalkoztatási ráta Csongrád megyében és az országban 2007-ben megegyezett (56,7%); ettől csak kis mértékben 2,4 százalékkal alacsonyabb a kistérségi foglalkoztatási arány.

A legalább egy éve nyilvántartott tartós munkanélküliek aránya a kistérségben 2,4 százalék, a megyében 1,6 százalék. A kistérségen belül legmagasabb az arányuk **Bakson** (3%) – ezen belül kiemelten súlyos problémaként jelentkezik a romák magas aránya –, valamint

¹⁴ Relatív mutató: nyilvántartott álláskeresők a munkavállalási korú (15-61 évesek) népesség százalékában. (ÁFSZ)

Ópusztaszeren és Pusztaszeren (2,7%). Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a „valós munkanélküliségi arány” ennél lényegesen magasabb, hiszen az állástalanok egy jelentős része be sem kerül, vagy különböző okok miatt időközben kikerül a munkaügyi nyilvántartásból. Feltételezhető, hogy a foglalkoztatási statisztikákból hiányzó ténylegesen munka nélkül lévők, illetve az alkalmi, be nem jelentett (illegális) munkából élők száma közel azonos nagyságrendű a regisztrált munkanélküliekével. E csoport nagyságát, jelentőségét mutatja, hogy a megyei munkaügyi központok adatai szerint az ellátási rendszerből kikerülők jelentős többsége (60-70%-a) az ellátásra való jogosultsági idő kimerítése miatt esett el az ellátástól, amit az esetek jelentős részében – az elhelyezkedés viszonylag csekély esélye okán – később a kapcsolattartás felfüggesztése követ.

7. sz. tábla: Nyilvántartott álláskeresők mutatószámai, 2009.

Település	Nyilvántartott álláskeresők száma	Több mint 365 napja nyilvántartott	Munkavállalási korú népesség (15-61 évesek)	Relatív mutató	A relatív mutató országos mutatóhoz viszonyított aránya	Tartós munkanélküliek a munkavállalási korú népesség %-ában
Baks	150	42	1402	10,7	1,3	3,0
Balástya	166	44	2260	7,4	0,9	1,9
Csengele	84	21	1294	6,5	0,8	1,6
Kistelek	388	125	4815	8,0	1,0	2,6
Ópusztaszer	145	41	1518	9,5	1,2	2,7
Pusztaszer	85	26	968	8,8	1,1	2,7
összesen	1018	299	12257	8,3		2,4
Csongrád megye	20672	4505	280716	7,4	0,9	1,6

Forrás: ÁFSZ, Településsoros adatok, 2009.

A foglalkoztatott nélküli háztartások aránya a kistérségben 45,4 százalék volt 2001-ben, amely 5,3 százalékkal magasabb az országos és 3,4 százalékkal a megyei aránynál. Legnagyobb a foglalkoztatott nélküli háztartások aránya Bakson (50,2%). A kistérségi átlagot további két település (Kistelek, Pusztaszer) haladja meg. Feltételezésünk szerint ez az arány természetesen az elmúlt néhány évben minden bizonnyal megváltozott, de erről pontos adatok nem állnak rendelkezésünkre.

8. sz. tábla: Foglalkoztatott nélküli háztartások száma és aránya, 2001.

Település	Foglalkoztatott nélküli háztartások száma	Összes háztartás száma	Foglalkoztatott nélküli háztartások aránya, %
Ország	1 579 158	3 862 702	40,1
Balástya	579	1411	41,0
Csongrád megye	72909	170 378	42,8
Ópusztaszer	318	739	43,0
Csengele	346	797	43,4
Összesen	3337	7355	45,4
Kistelek	1342	2885	46,5
Pusztaszer	329	680	48,4
Baks	423	843	50,2

Forrás: Népszámlálás, 2001.

A *munkanélküliek iskolai végzettségét* tekintve a kistérség összességében a Csongrád megyei átlagtól minden tekintetben *negatív irányban tér el*, így a dél-alföldi térségek közül a legkedvezőtlenebb a helyzete. *Kivétel ez alól a felsőfokú végzettséggel rendelkezők foglalkoztatottsága, amely itt a legmagasabb.*

Egyes munkaügyi kutatások szerint *a munkaerőpiacon jelentős hátránnyal indulnak az alacsony végzettségűek.* Ide tartoznak az általános iskolát sem végzettek, az általános iskolai, mint legmagasabb végzettséggel rendelkezők, de egyes szakértők azokat is ide sorolják, akik ennél magasabb végzettséggel is rendelkeznek (érettségi), ugyanakkor ezen kívül semmilyen szakmát nem sajátítottak el, s ezért válnak munkanélkülivé. *A kistérségi kimutatások alapján megfigyelhettük, hogy minél alacsonyabb a végzettség, annál inkább a fizikai, illetve a szakképesítést nem igénylő munka dominál.* Akik az általános iskolát sem fejezték be, azoknak *mintegy ötöde a mezőgazdasági ágazatban dolgozik.*

Foglalkoztatási téren *a kistérség egyik legnagyobb gyengesége, hogy alacsony az iskolai végzettségi és szakképzettségi szint, az idegen nyelvet beszélő szakemberek száma csekély, hiányoznak a helyi szakemberek, és jellemző az értelmiség elvándorlása.* Az EU-csatlakozás elengedhetetlen szükséglete a nyelvtudás. E tekintetben a kistérség helyzete szerény, a többi térséghez hasonlóan a Kisteleki kistérségnek is fel kell zárkóznia az európai normákhoz.

4.3 A problématerületek, szükségletek áttekintése:

A fenti adatok, illetve a „Gyerekesély” program térségi szintű előkészítése érdekében életre hívott Foglalkoztatási Munkacsoport munkája során megfogalmazódott térségi és helyi szintű szükségletek és kulcsproblémák figyelembevétele mellett az alábbi összegző megállapítások tehetők:

A kistérségi és helyi szintű fejlesztési koncepciókban megfogalmazott cél és feladatrendszerek, valamint a hozzájuk kapcsolódó fejlesztési tevékenységek részeredményei ellenére – a gazdasági válság létbizonytalanságot fokozó általános hatásán túl – a mai napig is több olyan súlyos kulcsprobléma terheli a kistérséget, melyek mihamarabbi megoldása egyre égetőbb kérdésként jelentkezik. Ezek közül kiemelendő:

Térségi szintű speciális problémák:

A problémák feltárásához, kezeléséhez kapcsolódóan:

- *A foglalkoztatási, munkaerő-piaci problémák feltárása és kezelése sem kistérségi, sem pedig települési szinten nem kiemelt stratégiai kérdés (nincsenek foglalkoztatási stratégiák, sem cselekvési tervek, erőforrás, ill. forrástérképek, önkormányzati szinten önálló bizottságok, a szakmaterületért felelős referensek, stb...). E mellett gyakorlatilag teljesen hiányoznak mindazon kiegészítő alternatív foglalkoztatási és munkaerő-piaci szolgáltatások, projektek (információs szolgáltató pontok, tanácsadás, foglalkoztatási, ill. szolgáltató projektek, stb...), amelyek a helyi munkaügyi kirendeltség – egyébként nehezen elérhető és igénybe vehető – alapszolgáltatásait hatékonyan ki tudná egészíteni.*
- *Többek között a kiemelt hangsúly hiányából adódóan – Kisteleket kivéve – gyakorlatilag teljesen hiányoznak mindazon helyi szereplők – civil szervezetek, szakmai munkacsoportok, szakértők – akik a helyi szükségletek, problémák, igények feltárásában, ill. az egyes problématerületekre reagálni tudó megoldási javaslatok kidolgozásában és megvalósításában – szakmai és szakmaközi hálózatok kialakítása mellett – hatékony együttműködésre lehetnének képesek.*

5. Lakáskörülmények

A kistérség közüzemi infrastruktúrával nem áll olyan jól, mint a munkanélküliségi, foglalkoztatási mutatókkal. Nagyon rossz a helyzet a csatornahálózat kiépítettsége terén: 2007-ben a kistérség lakásállományának mindössze 5,4 százalékában van közcsonna, miközben az országos arány 69,8%. Bakson, Csengelén, Pusztaszeren nincs csatornahálózat, és igen érdekes, hogy Ópusztaszeren 2007-ben egyetlen ingatlan volt csatornázva. A legtöbb csatornázott lakás Kisteleken van (10,1%).

Az ivóvízvezeték terén valamivel jobb a helyzet: a teljes lakásállomány 68,3 százalékában van közüzemi vezetékes víz, de ez is 26,4 százalékkal kevesebb, mint az országos arány (94,7%). Egyedül Bakson 100 százalékos a kiépítettség, 90 százalékos Kisteleken, de Balástyán a lakások mindössze harmada (35,6%) van ellátva vízvezetékkel, és nem túl magas az arány Csengelén (43,6%) és Ópusztaszeren (48,8%) sem.

9. sz. tábla: A közcsonna-hálózatba és az ivóvíz-hálózatba bekapcsolt lakások száma és aránya, 2007.

Település	Lakásállomány	Közcsonna-hálózatba bekapcsolt lakások		Közüzemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások	
		száma	aránya, %	száma	aránya, %
Baks	881	0	0,0	881	100,0
Balástya	1928	135	7,0	687	35,6
Csengele	991	0	0,0	432	43,6
Kistelek	3391	341	10,1	3054	90,1
Ópusztaszer	939	1	0,1	459	48,8
Pusztaszer	784	0	0,0	571	72,8
Összesen	8914	477	5,4	6084	68,3
Ország			69,8		94,7

Forrás: TEIR, KSH Területi Statisztikai adatok, 2007.

Kistérségi sajátosság a hat településből négyhez tartozó kiterjedt tanyavilág. A tanyákon élők egyik legnagyobb gondja az egészséges ivóvízzel való ellátatlanság. A víz nitrittel, nitráttal, vassal szennyezett. A tanyák többségében van ásott, vagy fúrt kút, de ezek vize nem iható. Ez a probléma kiemelten érinti Balástyát, ahol a lakásoknak 2/3-ban nincs vezetékes ivóvíz, illetve Ópusztaszeren, ahol a felében. A gyerekes családoknak jelentős hányada számára ez napi gondot jelent. Az egészséges víz hiánya nem kizárólag közvetlenül érinti a családok napi fogyasztását, hanem közvetve is: a saját ásott, vagy fúrt kutak vizéből öntözik – szivattyú hiányában sokszor vödörrel – a tanyákhoz tartozó földeket, ahol első sorban saját maguk

számára termelnek élelmiszert. A szennyezett víz bekerül az élelmiszerekbe, veszélyezteti a gyerekek egészségét, általában rontja a tanyán élők egészségi mutatóit. A tanyák egymástól való távolsága, az egészséges ivóvíz elérési mélysége¹⁵ rendkívüli költségeket jelentene az ivóvízhálózat kiépítésében.

A lakásállomány állapota a tanyástérségekben nagyon eltérő színvonalú. A jelentős pénz, szellemi és kapcsolati tőkével rendelkező helyi, ill. érkező családok luxus körülményeket teremtettek: házaikat és fóliáikat többen föld-hővel, napkollektorokkal fűtik, tavakat hoztak létre, úszómedencéket tartanak fenn a saját költségükön, a maguk által jelentős költséggel fúratott kutak vizéből. A városi szegénység elől menekülő családok lakhatási helyzete ettől jelentősen eltér. A tanyákat többen szerződés és bejelentés nélkül lakják, s ez részben meghatározza az épületek állagával kapcsolatos attitűdöket mind a két részről. A szegény családok a karbantartáshoz nem értenek, anyagiakkal nem rendelkeznek. Egy részük egészségtelenül vizes, a nyílászárók állapota miatt is rosszul fűthető házakban él.

A tanyák nem csatornázottak, így a szennyvíz közvetlenül kerül be abba a földbe, amelyben élelmiszereiket termelik, és vizüket nyerik.

A tanyák egy része, különösen a szegény családok által lakottak nem villamosított. A családok sok esetben a nagyon drága, és erősen környezetszennyező benzines aggregátorokat használják áramforrásként.

6. Képességek fejlesztése – gyerekek napközbeni ellátása és közoktatás

6.1. Gyereklétszám és korai képességfejlesztés

10. sz. tábla: A 0-6 éves gyermekek száma a védőnők 2009. szeptemberi statisztikája alapján

Település neve	0-3 éves összesen	0-3 éves				3-6 éves összesen	3-6 éves				Óvodás korú, de óvodába nem jár	0-6 éves tanyán él	
		Egészséگیleg veszélyeztetett		Szociálisan veszélyeztetett			Egészséگیleg veszélyeztetett		Szociálisan veszélyeztetett			száma	%
		száma	%	száma	%		száma	%	száma	%			
Balástya	70	5	7,1	7	10,0	108	5	4,6	5	4,6	-	124	69,7
Baks	69	4	5,8	3	4,3	102	5	4,9	5	4,9	11	1	0,6
Csengele	53	5	9,4	3	5,7	88	10	11,4	3	3,4	7	88	62,4

¹⁵ <http://www.vizadat.hu/>

Település neve	0-3 éves összesen	0-3 éves				3-6 éves összesen	3-6 éves				Óvodás korú, de óvodába nem jár	0-6 éves tanyán él	
		Egészségileg veszélyeztetett		Szociálisan veszélyeztetett			Egészségileg veszélyeztetett		Szociálisan veszélyeztetett			száma	%
		száma	%	száma	%		száma	%	száma	%			
Kistelek	165	2	1,2	6	3,6	260	2	0,8	6	2,3	-	36	8,5
Ópusztaszer	36	3	8,3	2	5,6	42	-	-	9	21,4	-	36	46,2
Pusztaszer	36	4	13,9	11	30,6	61	4	6,6	9	14,8	-	28	28,9
Összesen:	429	23	5,4	32	7,5	661	26	3,9	37	5,6	18	313	28,7

Balástyán 2, Kisteleken 3, a többi településen 1-1 védőnő dolgozik. Különösen Bakson tartozik a védőnőhöz sok gyermek, ahol egyébként is magas a roma, illetve a különleges odafigyelést igénylő gyermek aránya. A jelzőrendszeres beszámoló alapján a baksi védőnői körzetben 2008-ban 124 család állt gondozás alatt. A gondozott gyerekek száma: 0-6 év 159 fő, 6-14 év 156 fő és 14-18 év 85 fő volt.

A gyermekek szűrésére nincsenek meg a megfelelő műszerek (hallás és látás vizsgálat), így a látás és hallás fogyatékoságok is gyakran csak óvodában, vagy iskolában derülnek ki.

A védőnők státuszvizsgálatán kiszűrt megkésett fejlődésű gyermekek többsége nem jut el korai fejlesztést biztosító szakszolgálatokhoz. A szülők nehezen szembesülnek azzal a ténnyel, hogy a gyermekük fejlődésével problémák vannak. A falusi közösség szemében szégyen a fogyatékoság.

Jelenleg a kistérségben csak két gyermek részesül korai fejlesztésben (0-5 év), melyet az Egységes Pedagógiai Szakszolgálat biztosít Kisteleken. További két gyermek Szegeden kap korai fejlesztést.

Ebből a 0-3 éves korosztályban (430 fő a Kistérségben) 1 gyermek részesül korai fejlesztésben (Szegeden), vagyis a gyermekek **0,2%**-a. A 498 óvodás közül viszont már 18 fő sajátos nevelési igényű az év eleji statisztika szerint, vagyis az óvodás gyermekek **3,6%**-a. Ez az arány a tanév során még növekedni fog. Ezek a statisztikai adatok is mutatják, hogy a gyermekek korai szűrése nem működik jól a kistérségben és helyben nem megoldott a fejlődésükben eltérő gyermekek korai fejlesztése.

6.2. Az intézmények elérhetősége és általános adatai a kistérségben és a településeken

11. sz. tábla: Intézmények és ellátások a kistérség településein 2009-es helyi adatfelvétel alapján

Települések	Intézmények, ellátások						
	Gyerekház	Teleház	Alternatív gyermekellátás	Bölcsőde	Óvoda	Nevelési tanácsadó	Családi napközi
1. Baks	-	1	-	-	1	-	-
2. Balástya	-	1	Baba-mama klub	folyamatban	1	-	1
3. Csengele	-	1	-	-	1	-	-
4. Kistelek	1	-	-	1	2	1	1
5. Ópusztaszer	-	-	-	-	1	-	-
6. Pusztaszer	Kisteleki gyerekház kihelyezett szolgáltatásai	1	-	-	1	-	-

Bölcsődei ellátás

Jelenleg Kisteleken működik bölcsőde 30 férőhellyel. 2009. szeptemberben 35 gyermek jelentkezett (köztük 1 roma származású, 1 SNI és 1 gyermek jár be tanyáról). Év végére várhatóan tovább duzzad a létszám (tavaly 45 főre). Nagy igény lenne az alkalmi munkából élő családoknak, hogy a munka idejére bölcsődébe adhassák a gyermeküket. A mezőgazdaságban idénymunkát vállalóknak azonban nincs igazolt munkaviszonyuk, ami a gyermek bölcsődei felvételének feltétele lenne. A bölcsőde mellett családi napközi is működik Kisteleken.

Balástyán a bölcsőde még szervezés alatt áll, de családi napközi működik.

Pusztaszeren igény lenne bölcsődei ellátásra. Szervezése elkezdődött. Az egységes óvoda és bölcsődei formát látják leginkább megoldhatónak. Ehhez azonban az épület bővítése szükséges egy csoportszobával.

Ópusztaszeren is ebben a formában gondolkodnak, bár itt felmerült az önálló bölcsőde lehetősége is, a gyermeklétszám azonban ezt nem alapozza meg.

Óvodai ellátás

2008-as óvodai adatok és elemzés a közoktatási statisztika alapján

Óvodákkal jobban áll a kistérség: a 2008-as közoktatási statisztika szerint mind a hat településen helyben működik óvoda. Így a kistérségben élő 723 óvodáskorú (3-6 éves gyerekre) 570 férőhely jut. Az óvodások száma összesen 578 fő a 2008-as statisztika alapján, így a férőhely-kihasználtság a kistérség egészében 101 százalékos, amely több mint 10 százalékkal magasabb az országosnál (91,9%).

Az óvodáskorú gyerekek száma minden településen meghaladja a férőhelyek számát, de az óvodába beírt gyerekek száma alapján a férőhely-kihasználtsági adatok „csak” Bakson (112%) és Kisteleken (117,5%) mutatnak túlszűfolt óvodát. A kistérségben a 101 százalékos kihasználtság önmagában is magas, főként, ha megnézzük, hogy az óvodai statisztikában 150 gyerek nem jelenik meg.

12. sz. tábla: Az óvodás korúak, az óvodások és a férőhelyek száma, 2008.

Település	A KSH adatai alapján a 3-6 éves korosztály létszáma, fő	Férőhelyek száma a 2008-as statisztika alapján, fő	Óvodai létszám a 2008-as statisztika alapján, fő	Kihasználtság a 2008. októberi adatok alapján, %
Ópusztaszer	73	60	49	81,7
Pusztaszer	62	60	50	83,3
Balástya	127	100	91	91,0
Csengele	94	75	69	92,0
Összesen	723	570	578	101,0
Baks	87	75	84	112,0
Kistelek	280	200	235	117,5

Forrás: TEIR, KSH Területi Statisztikai Adatok, OKM, 2008.

13. sz. tábla Óvodai statisztikai adatok, 2009

Település	Óvodai férőhelyek száma	2009 szeptemberi létszám	Egy csoportra jutó átlaglét-szám	Az s.n.i. gyermekek száma		Roma származású gyermekek száma		Tanyán élő gyermekek száma		A hh-s gyermekek száma		A hhh-s gyermekek száma		Fejlesztő órák száma/hét
				száma	%	száma	%	száma	%	száma	%	száma	%	
1. Baks	75	84	28	6	7,1	37	44,0	-	-	65	77,4	42	50,0	5 óra gyógypedagógiai fejlesztés 2 óra logopédiai fejlesztés

Település	Óvodai férőhelyek száma	2009 szeptemberi létszám	Egy csoportra jutó átlaglét-szám	Az s.n.i. gyermekek száma		Roma származású gyermekek száma		Tanyán élő gyermekek száma		A hh-s gyermekek száma		A hhh-s gyermekek száma		Fejlesztő órák száma/hét
				száma	%	száma	%	száma	%	száma	%	száma	%	
2. Balástya	100	82	27	4	4,9	3	3,7	48	58,5	40	48,8	15	18,3	3 óra logopédiai fejlesztés 2 óra gyógypedagógiai fejlesztés 1 óra fejlesztő pedagógiai fejlesztés
3. Csengele	75	70	23,3	4	5,7	0	0,0	43	61,4	41	58,6	14	20,0	6
4/a Kistelek Hétszínvirág Óvoda	100	120	30	2	1,7	6	5,0	7	5,8	26	21,7	14	11,7	2 óra gyógypedagógiai fejlesztés 2 óra logopédiai fejlesztés
4/b Kistelek Szivárvány Óvoda	100	114	28,5	2	1,8	7	6,1	10	8,8	23	20,2	9	7,9	2 óra gyógypedagógia fejlesztés 1 óra logopédia fejlesztés
5. Ópusztaszer	60	48	16	2	4,2	2	4,2	35	72,9	21	43,8	13	27,1	1 óra fejlesztőpedagógia i fejlesztés 1 óra logopédiai fejlesztés
6. Pusztaszer	60	50	25	2	4,0	0	0,0	12	24,0	23	46,0	8	16,0	1 óra fejlesztőpedagógia i fejlesztés 1 óra logopédiai fejlesztés
Összesen	570	568	-	22	3,9	55	9,7	155	27,3	239	42,1	115	20,2	

14. sz. tábla: Az óvodákban egy csoportra jutó gyermekek száma

Település	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010
1. Baks	26,0	22,7	28,0	26,0	28,0	28,0
2. Balástya	22,3	21,5	24,5	21,8	30,0	27,0
3. Csengele	20,3	21,0	22,6	22,6	23,3	23,3
4/a Kistelek Szivárvány Óvoda	24,0	22,0	32,0	32,0	28,0	28,5
4/b Kistelek Hétszínvirág Óvoda	27,0	28,0	32,0	32,0	30,0	30,0
5. Ópusztaszer	18,0	18,3	17,3	17,3	16,0	16,0
6. Pusztaszer	23,0	24,0	24,0	26,0	25,0	25,0
Átlag:	26,8	26,3	30,1	29,6	30,1	29,6

A gyermeklétszám csökkenésével Kisteleken, és Balástyán szüntettek meg óvodai csoportokat az utóbbi 5 tanévben, melynek következtében az egy csoportra jutó gyermeklétszám számottevően megnövekedett.

A kistérségben így az óvodai csoportok Ópusztaszer kivételével 25 fő és ennél magasabb csoportlétszámmal működnek, ami nehezíti az egyénre szabott, differenciált nevelést, ami kedvezőtlen minden gyermek, de különösen a speciális odafigyelést igénylő (fogyatékos, szociálisan hátrányos helyzetű) gyermekek megfelelő ellátása szempontjából.

Bakson (itt a legmagasabb a roma lakosság aránya a kistérségben), a születési adatok alapján nem várható a következő években az óvodai csoportlétszámok csökkenése, viszont magas, és várhatóan még növekszik a szociálisan hátrányos helyzetű gyermekek aránya a csoportokban. 2009/2010 tanévben az óvodát kezdő gyermekek között a roma gyermekek aránya 50%-ra emelkedett az óvónők beszámolója alapján. A szakértői véleménnyel rendelkező sajátos nevelési igényű gyermekek aránya (7%) jelentősen meghaladja az országos átlagot.

A roma gyermekek arányának növekedése Bakson nem indított el szegregációs folyamatot. Nem hordják a nem roma gyermekeket másik településre óvodába.

A sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztése igen limitált óraszámokban történik. A 18 SNI gyermek gyógypedagógiai ellátására 11 óra jut összesen hetente (gyermekenként 35 perc). A fejlesztő munka hatékonysága így megkérdőjelezhető.

Fogyatékos gyermekek ellátása

Fogyatékos gyermekek ellátása többnyire integrált formában történik. A Kisteleki Általános Iskolában speciális osztály is működik.

Az SNI gyermekek gyógypedagógiai ellátását Térségi Közös Igazgatású Köznevelési Intézmény iskolái és óvodái esetében saját gyógypedagógus és a Szakszolgálat munkatársai, a többi település esetében saját gyógypedagógus és igény szerint megbízással külső gyógypedagógusok látják el.

Néhány speciális esetben, megfelelő szakember hiányában, a gyermekek korai fejlesztése, óvodai és iskolai ellátása Szegeden történik.

A közoktatás szerveződése

A települések közoktatási intézményei 3 intézményi társulásba tömörülnek.

15. sz. tábla: Közoktatási intézményi társulások

	Intézmény	Fenntartó	Település	Tagintézmények
1	Térségi Közös Igazgatású Közoktatási Intézmény	Térségi Intézményi Társulás	Kistelek, Pusztaszer, Baks	Kistelek: - Hétszínvirág Óvoda - Szivárvány Óvoda - Kisteleki Általános Iskola - Árpád Fejedelem Gimnázium, Gazdasági és Informatikai Szakközépiskola - Rózsaliiget Kollégium - Egységes Pedagógiai Szakszolgálat Pusztaszer: - Csizmazia György Általános Iskola - Csizmazia György Óvoda - Baksi Általános Iskola Baks: - Napsugár Napközi Otthonos Óvoda
2	Balástya és Ópusztaszer Intézményfenntartó Társulás	Balástya és Ópusztaszer Intézményfenntartó Társulás	Balástya, Ópusztaszer	Balástya: - Munkácsy Mihály Általános Iskola és Óvoda Tagintézménye Ópusztaszer: - Ópusztaszeri Általános Iskola és Óvoda Tagintézménye
3	Csengelei Napköziotthonos Óvoda és Általános Iskola	Csengele Község Önkormányzata	Csengele	

16. sz. tábla: Közoktatási intézmények településenként

Települések	Intézmények, ellátások			
	Általános iskola (tagiskola)	Középiskola	Tanoda	Diák-otthon/kollégium
1. Baks	1	-	-	-
2. Balástya	1	-	-	-
3. Csengele	1	-	-	-
4. Kistelek	1	1	-	1
5. Ópusztaszer	1	-	-	-
6. Pusztaszer	1	-	-	-

Általános iskola szintén minden településen működik. Kisteleken két művészeti iskola is üzemel: Kollázs Alapfokú Művészetoktatási Intézmény, Pro Art Művészeti Iskola.

Intézményes szünidei foglalkoztatás nincs a kistérség közoktatási intézményeiben.

17. sz. tábla: A hh és hhh gyermekek száma és aránya az általános iskolákban

A (tag)iskola /intézmény-egység települése	Összlétszám (2008. október)	hh gyermekek száma	hh gyermekek aránya	hhh gyermekek száma	hhh gyermekek aránya
1. Baks	175	121	69%	62	35%
2. Balástya	254	121	48%	37	15%
3. Csengele	142	93	65%	25	18%
4. Kistelek	612	164	27%	44	7%
5. Ópusztaszer	126	47	37%	28	22%
6. Pusztaszer	85	27	32%	17	20%
Összesen:	1394	573	41%	213	15%

18. sz. tábla: Bejáró, külterületről bejáró gyermeke valamint napközis csoportok száma és aránya az általános iskolákban

A (tag)iskola /intézmény-egység települése	Összlétszám (2008. október)	Bejáró gyermekek száma és aránya		Külterületről (tanyáról) bejárók száma és aránya		Napközis csoportok száma és a napközisek száma	
		száma	aránya	száma	aránya	száma	aránya
1. Baks	175	3	1,7%	1	0,6%	3	58
2. Balástya	254	10	3,9%	141	55,5%	2	59
3. Csengele	142	11	7,7%	90	63,4%	5	135
4. Kistelek	612	68	11,1%	11	1,8%	15	353
5. Ópusztaszer	126	9	7,1%	56	44,4%	3	75
6. Pusztaszer	85	3	3,5%	24	28,2%	2	40
Összesen:	1394	104	7,5%	323	23,2%	30	720

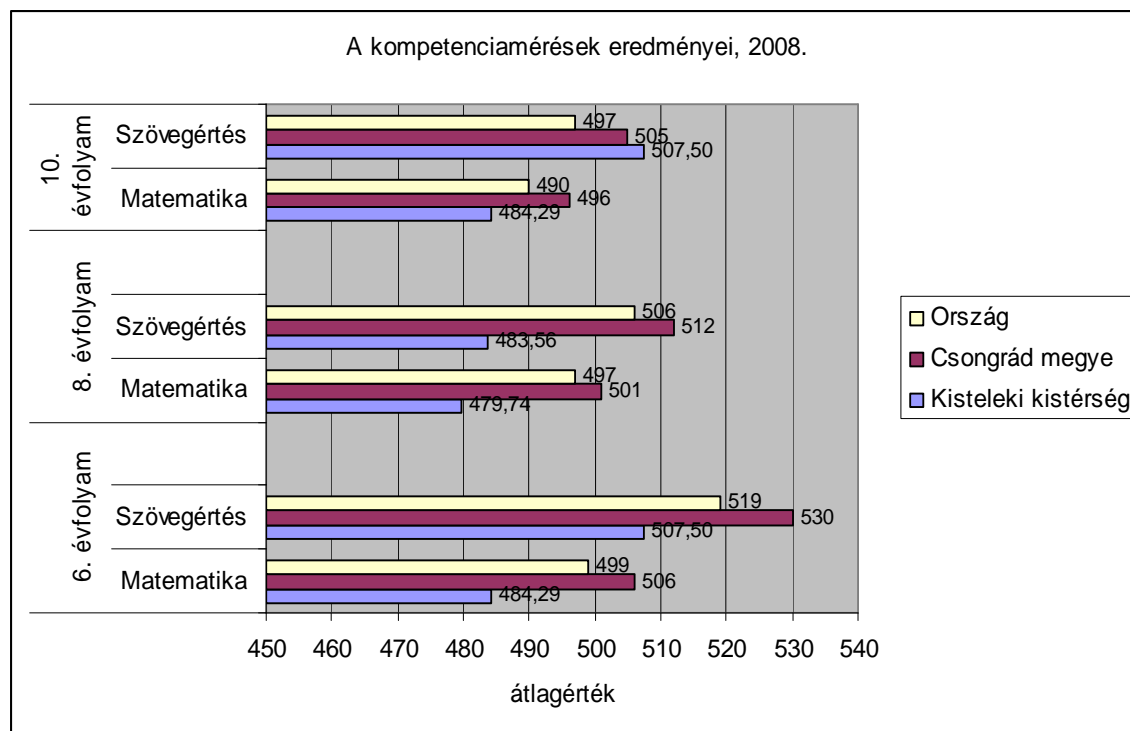
A kistérség egyetlen középfokú oktatási intézménye a Kisteleken működő Árpád Fejedelem Gimnázium és Postaforgalmi Szakközépiskola, amelynek 2009. októberben 231 tanulója van, közülük 65 diák más településekről jár be. Kollégiumban 52 fő lakik a kistérségi központban, ebből 35 fő középiskolás, 17 fő általános iskolás tanuló.

6.3. Iskolai teljesítmény

A 2008-as országos kompetenciamérés a szövegértés és a matematika alapján mérte fel a tanulók képességeit.¹⁶ Eredményei a Kisteleki kistérségben – egyetlen kivétellel - minden évfolyam esetében a megyei és az országos teljesítmények átlagai alatt vannak. A 10. osztályos tanulók átlaga matematikából 484,3 pont a kistérségben, míg a megyében 496, az országban pedig 490 pont. Szövegértésből azonban a tizedikesek jobban teljesítettek, mint az országos átlag. Ugyanakkor a nyolcadikosok és a hatodikosok mind matematikából, mind szövegértésből gyengébbek voltak: a 8. évfolyam matematika teljesítményének átlaga 479,7 pont (a megyei átlag 501, az országos 497), szövegértés átlaga 483,6 pont (a megyei átlag 512, az országos 506). A hatodikosok matematika átlaga 484,3 pont (a megyei átlag 506, az országos 499.), szövegértésüknek átlagteljesítménye pedig 507,5 pont, míg a megyei átlag 530, az országos 519 pont. A kistérségben tanuló gyerekek viszonylag gyenge teljesítményét elgondolkodtatóvá teszi az, hogy a megye összes diákja összességében több évfolyamon is jobban teljesített az országos átlagoknál.

¹⁶ „A 2008. évi Országos kompetenciamérésben 1699 fenntartó 3058 intézményének 3845 telephelye vett részt. A 6., a 8. és a 10. évfolyamon, a 2007 végén lezajlott iskolai adatfelvétel alapján összességében 326 687 tanuló részére küldött tesztfüzetet az Oktatási Hivatal. A felmérést minden 6., 8. és 10. évfolyamos tanuló megírta... A legjobb és a leggyengébb átlagos eredményt elért régiók között jelentős, a legtöbb esetben 30 pont feletti (egyharmad szórás körüli) különbségek vannak. A megyék közötti különbségeket tekintve, még ennél is nagyobb az átlagos eltérés, 32-51 pont között váltakozik.” Forrás: Országos kompetenciamérés, 2008. Országos jelentés. OKM, Oktatási Hivatal.

7. sz. ábra: A kompetenciamérések átlageredményei a kistérségben, a megyében és az országban, 2008.

Forrás: Forrás: Országos kompetenciamérés, 2008. Országos jelentés. OKM, Oktatási Hivatal.

6.4. Továbbtanulás, lemorzsolódás

19. sz. tábla: Továbbtanulók száma és aránya az általános iskolákban

A (tag)iskola/intézmény-egység települése	Összlétszám (2008. október)	8. osztályosok létszáma	Továbbtanulók száma	Továbbtanulók aránya	Továbbtanulók száma és aránya: gimnázium		Továbbtanulók száma és aránya: szakközépiskola		Továbbtanulók száma és aránya: szakiskola	
					száma	aránya	száma	aránya	száma	aránya
1. Baks	175	16	16	100,0%	4	25,0%	3	18,8%	9	56,3%
2. Balástya	254	37	37	100,0%	na	na	na	na	na	na
3. Csengele	142	16	16	100,0%	3	18,8%	9	56,3%	4	25,0%
4. Kistelek	612	73	72	98,6%	32	44,4%	30	41,7%	10	13,9%
5. Ópusztaszer	126	18	16	88,9%	1	6,3%	6	37,5%	9	56,3%
6. Pusztaszer	85	15	15	100,0%	na	na	na	na	na	na
Összesen:	1394	175	172	98,3%	-	-	-	-	-	-

Lemorzsolódást egyetlen település sem jelzett.

6.5. Pedagógiai szakszolgálat

A pedagógiai szakszolgálatot szintén a tárulás tartja fenn.

20. sz. tábla: Térségi Közös Igazgatású Közoktatási Intézmény Egységes Pedagógiai Szakszolgálat (Kistelek)

Tanév	Ellátást végző szakemberek száma	Ellátottak létszáma összesen	Gyógypedagógiai tanácsadás, korai fejlesztés és gondozás	Nevelési tanácsadás	Logopédiai ellátás	Továbbtanulási, pályaválasztási tanácsadás	Gyógytestnevelés
2009/2010	9	593	2	429	82	Nincs adat Előző tanév összesítésben 466 fő	80

A TKIKI Egységes Pedagógiai Szakszolgálat csak 1 kistérségi utazó logopédussal rendelkezik. Így ez a szolgáltatás messze elmarad a helyi szükségletek nagyságrendjétől.

7. Gyerekes családokat célzó személyes szolgáltatások, szakellátások és támogatások

7.1. Személyes szolgáltatások, szakellátások, intézmények¹⁷

A családsegítés és a gyermekjóléti szolgálat feladatait a Kistelek Környéki Települések Többcélú Társulása látja el a kistérség összes településén, feladat-ellátási szerződést követve Kistelek Gondozási Központjával.¹⁸

Kistérségi szintű szociális szolgáltatások és bevont települések, szolgáltatási típusok szerint

➤ Kistelek: Gyermekjóléti szolgálat, családsegítő szolgálat, támogató szolgálat, házi gondozás, jelzőrendszeres házi segítségnyújtás, étkeztetés, időskorúak gondozóháza, idősek klubja

¹⁷ Az adatok és információk forrása: TEIR, Szociális Ágazati Információ Rendszer, 2007.,

¹⁸ <http://www.kistelek.hu/kisterseg/tarsulas.php?action=feladatok>

- Ópusztaszer: Gyermekjóléti szolgálat, családsegítő szolgálat, támogató szolgálat, házi gondozás, jelzőrendszeres házi segítségnyújtás
- Csengele: Gyermekjóléti szolgálat, családsegítő szolgálat, támogató szolgálat, házi gondozás, jelzőrendszeres házi segítségnyújtás, étkeztetés
- Balástya: Gyermekjóléti szolgálat, családsegítő szolgálat, támogató szolgálat, házi gondozás, jelzőrendszeres házi segítségnyújtás
- Baks: Gyermekjóléti szolgálat, családsegítő szolgálat, támogató szolgálat, házi gondozás, jelzőrendszeres házi segítségnyújtás
- Pusztaszer: Gyermekjóléti szolgálat, családsegítő szolgálat, támogató szolgálat, házi gondozás, jelzőrendszeres házi segítségnyújtás, étkeztetés

Csongrád megyei fenntartású szociális intézmények:

- Kistelek: Csongrád Megyei Önkormányzat Napsugár Otthona (Időskorúak ellátása, gondozása, ápolása)

A gyermekjóléti szolgáltatásba a kistérségben élő 0-17 év közötti gyerekek (3450 fő) 6,8 százaléka volt bevonva 2007-ben, amely 233 gyereket jelent. (Az országos arány 6,4%.) A családsegítő szolgálattal a korosztály 1,7 százaléka, összesen 60 fő került kapcsolatba; az országos arány 2%.

A gyermekjóléti szolgálatba bekerült gyerekek közül 207 fő veszélyeztetett (a 0-17 évesek 6%-a) és 57 védelembe vett (0-17 évesek 1,7%-a) a kistérségben. Előbbiek aránya alacsonyabb az országos mutatónál (10,5%), utóbbiak aránya pedig 0,7 százalékkal haladja meg azt (1%) a 2007-es statisztika szerint.

A veszélyeztetett gyerekek aránya Balástyán a legmagasabb (10,2%), illetve ehhez közelít még Baks is (9,8%). A kistérségi központban ugyanakkor mindössze 0,6 százalék az arányuk. A 0-17 éves gyerekekhez viszonyítva viszont Kisteleken a legmagasabb a védelembe vett gyerekek aránya (2,6%). Ópusztaszeren és Pusztaszeren senkit nem vettek védelembe az adatok szerint.

21. sz. tábla: Veszélyeztetett és védelembe vett gyerekek száma és aránya, 2007.

Település	Veszélyeztetett gyerekek		Védelembe vett gyerekek		0-17 évesek száma
	száma	a 0-17 évesek %-ában	száma	a 0-17 évesek %-ában	
Kistelek	8	0,6	34	2,6	1325
Baks	45	9,8	7	1,5	458
Balástya	67	10,2	12	1,8	655
Csengele	39	11,0	4	1,0	360
Ópusztaszer	27	7,2	0	0,0	373
Pusztaszer	21	7,5	0	0,0	279
Összesen	207	6,0	57	1,7	3450

Forrás: TEIR 2007-es adatok

A veszélyeztetett, illetve a halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek többsége tanyán, illetve a baksi szegregátumban él.

A helyi és a térségi szolgáltatások közötti együttműködés települési szinten is rendezetlen, estenként konfliktusos. Az adatok összevethetőségének nehézségei is részben ebből a problémából adódnak. A szakemberek egyéni módon értékelik az egyes helyzeteket, és ez leképeződik a begyűjtött adatok körében is. A különbségek napi konfliktusokhoz vezetnek, a konfliktusok napi szinten a kliensek kiszolgáltatottságát fokozzák.¹⁹ A szakemberek egy része térségi és helyi forrásból megosztva kapja javadalmazását, és két, három munkakört lát el a heti 40 órás munkahétben, így a szolgáltatásokban munkajogi státusza többes lojalitást kíván, ami nagyon megnehezíti a napi munkavégzést. Az egy főre eső munkaterhelés egyes településeken nagyon magas – lásd Baks, Kistelek, Balástya –, bár ezt a statisztikai adatok nem mindig mutatják. A statisztikai adatokban megjelenő csúszások egyik oka a működtetés fenntartásnak kényszerűsége.

A Gyermekjóléti Szolgálat Kistelekre vonatkozó²⁰ gondozási esetszámai változásainak adatai szerint magas a nem önkéntes klientúra aránya a szolgáltatásokban. Ez – sok más tényező mellett – jelentősen nehezíti a szolgáltatást végzők munkáját. Kiemelkedő probléma a jövedelem hiánya, és a magatartási, beilleszkedési nehézség.

Aggasztó tendencia, hogy egy év alatt közel duplájára nőtt a jövedelmi gondokkal küzdők megjelenése a szolgálatnál. Az egyes problémadefiníciók gyakran tükrözik a helyi társadalom, a helyi intézmények erőviszonyait. Az, hogy hová sorolunk egy megjelenő

¹⁹ Információhiány, információk torzítása, szakmai döntések átcsúszása/átengedése a helyi pártpolitika, és képviselők hatáskörébe.

²⁰ Sajnos nem áll rendelkezésre az összes településre vonatkozó ugyanilyen tartalmú adatsor.

problémát, az mutathatja egyes intézmények működésnek alacsony hatékonyságát – lásd intézményi beilleszkedési nehézség –, működési anomáliáit is. Az erőviszonyok függvénye, hogyan lesz ebből a klientúra hibájául felróható magatartás- és teljesítményzavar. A szolgáltatásokban megjelenők érdekérvényesítő képessége igen gyenge ahhoz, hogy ezt a tendenciát megállítsák. Ez szintén aggasztó tendencia. A problémák sokasága és a gondozottak létszámának összevetése alapján ugyanakkor látható, hogy un. sok-problémás családokkal, gyerekekkel van dolga a szolgáltatóknak.

A szakembereknek a családokkal való kapcsolattartását a tanyás térségekben kifejezetten nehezített jármű és annak működését biztosító fedezet hiánya.

A **térségben** a szociális és gyermekjóléti **szolgáltatást igénybevevők száma** az összlakosság szám **9%-a**, kb. 1900 fő, ebben **kiugróan magas eltérés Bakson** figyelhető meg ahol ez **17%-ot** tesz ki, illetve **Kisteleken 13%**. Ezért ezekre a településekre fokozott figyelmet kell fordítani. A legkevesebb az ellátotti létszám Csengele, illetve Pusztaszer községekben, ott a szociális szolgáltatást igénybevevők száma 4%-a a lakosságnak.

Az elmúlt 5 évben lényeges változás Kistelek esetében a **gyermekjólét** területén tapasztalható, ahol – a jegyzői és gyermekvédelmi munka változása következtében - 2007-ben ugrásszerűen **megnőtt a védelembe vételek** száma.

A szociális és gyermekjóléti ellátásokban a betöltött álláshelyek kb. 90%-ában szakképzett dolgozó tevékenykedik. Az adott ellátási területen és az adott munkakörben alapvető kompetenciával rendelkeznek a dolgozók. A **szakemberek szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi ismereteinek, készségeinek, kompetenciáinak fejlesztésére folyamatosan szükség van**, valamint a **szakmai támogató szolgáltatások** és a **gyakorlati munka** igényeinek **összehangolására is**.

A Kisteleki Kistérségben, mind a szociális, mind a gyermekjóléti ellátások esetében vannak jelenleg nem elérhető szolgáltatások.

- **Adósságkezelési szolgáltatás hiánya** a térség valamennyi településén megmutatkozik. Jelentős azoknak a családoknak vagy személyeknek a száma, akinek az adóssága meghaladja az ötvenezer forintot, és akinek a közüzemi szolgáltatók valamelyikénél fennálló tartozása legalább hat havi, vagy akár a szolgáltatást már ki is kapcsolták. Ezeknél a családoknál, személyeknél a háztartásában az egy főre jutó havi jövedelem átlag alatti, tehát egyösszegű törlesztésre nincs lehetőségük. Ennek a szolgáltatásnak a kialakításához **adósságkezelési**

tanácsadók képzésére van szükség – minden második településre minimum 1 főre, de itt szintén kiemelt hangsúlyt kell fektetni Baksra és Kistelekre, ahol településenként 1 fő kellene.

- Szakemberek közti együttműködés hiánya: itt elsősorban a tanyagondnokok (Balástya, Ópusztaszer, Csengele vonatkozásában) és a családgondozók közötti napi vagy legalább heti információcsere lenne szükséges.

- **Szakemberek közti együttműködés** (szakmaközi megbeszélések, team értekezletek), szupervíziók, képzések hiánya – ennek részbeni megoldása a TÁMOP 5.4.4. keretein belül fog megvalósulni.

- **Kapcsolati ügyelet minőségi fejlesztése**, mely lehetővé tenné, hogy az elvált vagy egymástól külön élő szülő gyermekeivel a hatóság által megállapított kapcsolattartás rendjének megfelelően tudjon találkozni. Ennek működtetésére a hétvégeken van igény, mely jelen pillanatban csak Kisteleken tud megvalósulni.

A kistérség éves beszámolóiból kitűnik, hogy a kistérség a térségi szinten nyújtott ellátásokhoz saját erőből nem tudja a megfelelő szakmai létszámot biztosítani, ezért a részben pályázati forrásokból – OFA, NFT II, pályázatait, támogatott foglalkoztatási formák –, részben a településekkel közösen oldja meg.

7.2. A szociális támogatások, segélyezés a kistérségben és a településeken

22. sz. tábla: Segélytípusú ellátásokban részesülők száma a kistérség településein, 2007.

Település	Rendszeres szoc. segély, 2008.*	Rendszeres szoc. segély, átl. szám	Rszs-ek közül közcélú, átl. szám	Rszs-ek közül foglalkoztatásban részt vevő	Rendkívüli gyermekvédelmi támogatás	Rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény, átl. szám	Lakásfenntartási támogatás, átl. szám	Szoc. Étkeztetésben részt vevők	Rgykban részesülő családok száma
Kistelek	94	80,0	12,0	22	198	360,0	62,0	6	210
Baks	28	30,7	13,0	25		263,3	218,0	29	126
Balástya	20	23,3		9	115	304,0	58,8		122
Csengele	3	8,0	3,0	4	119	175,0	101,3		115
Ópusztaszer	34	57,3				158,5	134,0	4	90
Pusztaszer	5	4,8				139,9	40,5		69
Összesen	184	204,1	28,0	60	43	1400,7	614,6	39	732

* TEIR, OMMK, 2008. 4. negyedév

Forrás: TEIR, Szociális Ágazati Információs Rendszer, 2007.

A helyi segélyezési gyakorlatról az adatok hiányosak.²¹ A családok rendkívül rossz anyagi helyzete, a védelembe vett és a hhh-s gyerekek száma, a szegénység más dimenziójú megnyilvánulásai indokoltá tehetnék az átmeneti segélyezés nagyobb arányú alkalmazását-főként akkor, mikor progresszív eszközöket nem kínál a helyi közösség ezeknek a gyerekes családoknak helyzetük javítására. A további – a kistérség négy településére vonatkozó - adatokból az látszik, hogy az önkormányzati segélyezési gyakorlat vajmi keveset segít az eseti krízisek oldásában²².

23. sz. tábla: Átmeneti segélyek 2008-ban a Kisteleki Kistérségben

Település	Átmeneti segélyek száma 2008-ban	Gyerekesekhez kiutalt átmeneti segélyek száma 2008-ban
Ópusztaszer	110	70
Balástya	38	9
Pusztaszer	4	4
Csengele	25	10
Kistelek	Nincs adat	Nincs adat
Baks	Nincs adat	Nincs adat

A krízisek helyi kezelésében adósságkezelési szolgáltatás hiányában bevett gyakorlat, hogy visszatérítendő pénzbeli kölcsönt nyújt az önkormányzatok, illetve a polgármesterek többsége²³. A helyi gyakorlat meglehetősen szűkmarkú és kiszámíthatatlan, mert többnyire érdemességhez kötött, amely gyakorlatot helyi rendelet nem legalizál, de a közvélemény legitimnek tart.

24. sz. tábla: Kiutalt önkormányzati kölcsönök száma a Kisteleki Kistérségben, 2008-ban

Település	Kiutalt pénzbeli kölcsönök száma 2008-ban	Gyerekesekhez kiutalt pénzbeli kölcsönök száma 2008-ban
Ópusztaszer	6	2
Balástya	18	13
Pusztaszer	18	8
Csengele	-	-
Kistelek	Nincs adat	Nincs adat
Baks	Nincs adat	Nincs adat

²¹ Baks és Kistelek egyáltalán nem küldött erre vonatkozó adatokat.

²² Ez a gyakorlat tovább mélyíti a szegénységet például az által, hogy nem ad lehetőséget fontos eszközök javításra: mert hát ki volna ép eszű ember, aki mást gondolna egy vízellátást biztosító szivattyú meghibásodásáról egy öt gyerekes családban, mint hogy az valódi krízis helyzet.

²³ Egy település kivételével a helyi segélyezési gyakorlatban a pénzbeli segélyeket csak a **polgármester** utalhat ki, a kérelmező személyes meghallgatását követően.

25. sz. tábla: RÁT-ban részesülők száma 2009-ben a Kisteleki Kistérségben²⁴

Település	Összes	Gyerekesek
Ópusztaszer	40	13
Balástya	10	3
Pusztaszer	26	9
Csengele	0	0
Kistelek	Nincs adat	Nincs adat
Baks	Nincs adat	Nincs adat

8. Egészségesebb gyerekkor

8.1. Intézmények és szolgáltatások²⁵

A házi orvosokkal való ellátottsága a kistérségnek sokkal jobb más hasonló helyzetű kistérségeknél: összesen 12 orvos rendel a kistérségben; Kisteleken 4, Bakson, Balástyán, Csengelén 2-2, valamint Ópusztaszeren és Pusztaszeren 1-1. Eszerint a kistérségben egy orvosra átlagosan 1564 ember jut, azaz kedvezőbb a helyzet, mint az ország egészében, ahol ez az arány 1744 fő.

A gyerekorvosokkal már nincs ilyen jó helyzetben a kistérség; mindössze két gyerekorvos dolgozik a kistérségi központban, így rájuk fejenként átlagosan 1725 0-17 év közötti gyerek ellátása jutna, szemben az országban jellemző 938 gyerekekkel.

A hét településen 2007-ben összesen 9 betöltött védőnői álláshely volt; Kisteleken 3, Balástyán 2, a többi községben 1-1, tehát nincs a kistérségben védőnő nélküli település. Az adatok szerint egy védőnőre átlagosan 383 gyerek jut, amely messze meghaladja az előírt 250 főt.

Kisteleken két gyógyszertár működik, Balástyán, Csengelén, Ópusztaszeren egy-egy, továbbá fiókgyógyszertár van még Pusztaszeren.

²⁴ Helyi, Önkormányzati adatok

²⁵ Az adatok forrása (a fogászat kivételével): TEIR adatbázis

9. Egyéb intézmények, szolgáltatások, stratégiák, pályázatok

A Kisteleki kistérség – mint az egyik leghátrányosabb helyzetű, komplex programmal segített kistérség – részese az lhh fejlesztési programnak. A legtöbb kapcsolódó projekt ennek a programnak a keretében készült. Ebből a programkeretből humán- és infrastrukturális fejlesztésre összesen 1 milliárd 724 millió Ft áll a kistérség rendelkezésére. Az elkészült fejlesztési tervek egy része már beadott pályázat, más részük a közlejövőben kerül beadásra.

A humán fejlesztésre – közoktatás, egészségügy, gyermek- és ifjúságügy – közel 700 millió forintos költséggel készültek el fejlesztési tervek.

Az infrastrukturális fejlesztés keretében az alábbi tervek születtek: inkubátorház és vállalkozói övezet kialakítása, belterületi utak aszfaltozása Balástyán, szilárd burkolatú utak kialakítása Bakson a Mária-telepen, egészségház kialakítása és konyha rekonstrukció (HACCP) Ópusztaszeren, valamint oktatási infrastruktúrafejlesztés valamennyi településen.